

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**Εκτίμηση των Επιδόσεων του
Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος**

Επιβλέπουσα:

Κοσμίδου Κυριακή

ΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΧΑΝΙΑ 2004

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	v
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	vi
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 Οι λειτουργίες των τραπεζών	2
1.1.1 Η διαμεσολάβηση.....	2
1.1.2 Το υψηλό κόστος και η ασυμμετρία πληροφόρησης.....	3
1.1.3 Ο έλεγχος μέσω εκπροσώπων.....	4
1.2 Το διεθνές χρηματοοικονομικό σύστημα	4
1.2.1 Οι διαφορές του νομισματικού συστήματος από το αντίστοιχο του παρελθόντος.....	5
1.2.2 Η διεθνοποίηση των αγορών κεφαλαίου και χρήματος.....	7
1.2.3 Ο ανταγωνισμός στον τραπεζικό κλάδο.....	8
1.2.4 Οι επιπτώσεις της καθιέρωσης του ευρώ στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα ..	10
1.2.5 Η τάση συγκέντρωσης στον τραπεζικό κλάδο	11
1.2.6 Το νέο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας και οι επιπτώσεις του για το τραπεζικό σύστημα.....	13
1.3 Το ελληνικό χρηματοοικονομικό σύστημα	14
1.3.1 Η απελευθέρωση και ο μετασχηματισμός του τραπεζικού συστήματος.....	15

1.3.2 Η συγκέντρωση στον τραπεζικό κλάδο	17
1.3.3 Η επίδραση της νομισματικής ενοποίησης στο τραπεζικό σύστημα.....	19
1.3.4 Η παρουσία των ελληνικών τραπεζών στο Βαλκανικό χώρο.....	21
1.3.5 Η δομή και η διάρθρωση του τραπεζικού συστήματος σήμερα	23
1.3.6 Το τραπεζικό σύστημα μπροστά στο νέο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας.....	26
1.3.7 Η συμβολή των ελληνικών τραπεζών προς το κοινωνικό σύνολο και την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας.....	28
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	 31
ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	31
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	 38
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	38
3.1 “Παραδοσιακές” τεχνικές ταξινόμησης.....	38
3.2 Η διακριτική Ανάλυση	39
3.2.1 Παρουσίαση μεθόδου.....	40
3.3 Το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας	42
3.3.1 Παρουσίαση μεθόδου.....	43
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	 46
ΕΦΑΡΜΟΓΗ	46

4.1 Περιγραφή του δείγματος δεδομένων.....	46
4.2 Κριτήρια αξιολόγησης.....	47
4.3 Μέθοδοι.....	49
4.4 Αποτελέσματα	49
4.4.1 Στατιστικά αποτελέσματα.....	49
4.4.2 Αποτελέσματα διακριτικής ανάλυσης	51
4.4.3 Αποτελέσματα λογιστικού υποδείγματος πιθανότητας	52
4.4.4 Σύγκριση αποτελεσμάτων των δύο μεθόδων	54
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	 56
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ	56
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	68

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η διπλωματική αυτή εργασία είναι το αποτέλεσμα έρευνας που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων μηνών. Σε όλη αυτή την περίοδο η υποστήριξη της επιβλέπουσας Δρ Κυριακής Κοσμίδου, διδάσκουσας στο Τμήμα Μηχανικών Παραγωγής και Διοίκησης του Πολυτεχνείου Κρήτης και στο τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κρήτης, υπήρξε αμέριστη, η καθοδήγησή της πολύτιμη για την επιτυχή ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας ενώ οι κριτικές παρατηρήσεις και συμβουλές της συντέλεσαν στην πληρέστερη αντιμετώπιση του γνωστικού αντικειμένου της εργασίας.

Θερμά ευχαριστώ, επίσης, τα μέλη της τριμελούς επιτροπής, τον Καθηγητή Κωνσταντίνο Ζοπουνίδη και τον Λέκτορα Μιχάλη Δούμπο, για το χρόνο που μου αφιέρωσαν.

Οφείλω παράλληλα να ευχαριστήσω τα μέλη του εργαστηρίου Συστημάτων Χρηματοοικονομικής Διοίκησης του Τμήματος Μηχανικών Παραγωγής και Διοίκησης του Πολυτεχνείου Κρήτης για την πολύτιμη συμβολή και καθοδήγησή τους.

Τέλος, θεωρώ υποχρέωση μου να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την ηθική και υλική συμπαράσταση που μου παρείχαν σε όλη τη διάρκεια φοίτησης μου, καθώς και τους φίλους μου για την ηθική τους υποστήριξη.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα τελευταία χρόνια τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αναπτύσσουν δραστηριότητα σε ένα περιβάλλον πιο ανοικτό, πιο σύγχρονο και πιο ανταγωνιστικό εξαιτίας διεθνών εξελίξεων, όπως η παγκοσμιοποίηση των αγορών, η επανάσταση στην τεχνολογία της πληροφορικής και των επικοινωνιών, η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και η ραγδαία ανάπτυξη της θεσμικής διαχείρισης. Ειδικότερα στην περίπτωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού και της απελευθέρωσής του συνέβαλλε, εκτός των παραπάνω, η προετοιμασία της Ελλάδας για την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και, πιο πρόσφατα, για την είσοδο της στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση καθώς και η επικείμενη αλλαγή του συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας.

Το αποτέλεσμα ήταν η ενίσχυση του ανταγωνισμού και η έντονη κινητικότητα προς την κατεύθυνση προσαρμογής στα νέα δεδομένα με τις ελληνικές τράπεζες να επαναπροσδιορίζουν τη στρατηγική, τις επιλογές και τις λειτουργίες τους με στόχο να μπορέσουν να ανταποκριθούν με επιτυχία στις νέες συνθήκες, να αντεπεξέλθουν στις προκλήσεις και τελικώς να αντλήσουν τα προσδοκώμενα οφέλη. Έτσι καθίσταται απαραίτητη, στα πλαίσια της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, αφενός η εκτίμηση των οικονομικών επιδόσεων των τραπεζών αφετέρου ο προσδιορισμός των παραγόντων που επιδρούν στην αποδοτικότητα και κερδοφορία τους.

Σκιαγραφώντας, λοιπόν, τις αλλαγές που έχει υποστεί το διεθνές και κυρίως ελληνικό χρηματοοικονομικό σύστημα τις τελευταίες δύο δεκαετίες, επισημαίνοντας τις επιπτώσεις τους στα τραπεζικά ιδρύματα και προτείνοντας μεθόδους προσδιορισμού και εκτίμησης της αποδοτικότητάς τους, στόχος της παρούσας μελέτης είναι η εκτίμηση των επιδόσεων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος βάσει των χρηματοοικονομικών δεικτών αποδοτικότητας, ρευστότητας και κεφαλαιακής επάρκειας για τη χρονική περίοδο 1998 - 2003 και ο προσδιορισμός των παραγόντων που χαρακτηρίζουν ένα τραπεζικό ίδρυμα ως μικρό ή μεγάλο βάσει του μεγέθους του.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο πραγματοποιείται περιγραφή του ρόλου των τραπεζικών ιδρυμάτων, παράθεση των εξελίξεων στο διεθνές τραπεζικό σύστημα και επισήμανση των κυριότερων χαρακτηριστικών του σύγχρονου ελληνικού τραπεζικού συστήματος και της συμβολής του προς το κοινωνικό σύνολο και την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται μία ανασκόπηση πρόσφατων μελετών που έχουν πραγματοποιηθεί για την αξιολόγηση της αποδοτικότητας και κερδοφορίας των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις μεθοδολογίες, παραμετρικές και μη, που έχουν προταθεί για την ανάπτυξη μοντέλων εκτίμησης οικονομικών επιδόσεων καθώς και διεξοδική παρουσίαση δύο από των παραδοσιακών παραμετρικών προσεγγίσεων, μίας στατιστικής και μίας οικονομετρικής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η εφαρμογή των προτεινόμενων μεθοδολογιών, της διακριτικής ανάλυσης και του λογιστικού υποδείγματος πιθανότητας, σε ένα σύνολο εμπορικών τραπεζών της Ελλάδας για την περίοδο 1998 - 2003, αφού αρχικά γίνει περιγραφή του δείγματος δεδομένων και των χρηματοοικονομικών δεικτών, ενώ ακολουθεί ανάλυση και σύγκριση των αποτελεσμάτων.

Τέλος, το πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζει τα βασικά συμπεράσματα της παρούσας εργασίας, συνοψίζει τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε και προτείνει μελλοντικές ερευνητικές κατευθύνσεις για την εκτίμηση των οικονομικών επιδόσεων των τραπεζών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ρόλος του χρηματοοικονομικού μηχανισμού σε μια οικονομία είναι η συγκέντρωση των αποταμιεύσεων και, στη συνέχεια, η αποτελεσματική κατανομή τους σε επενδυτικές ή καταναλωτικές χρήσεις. Έτσι το χρηματοοικονομικό σύστημα ασχολείται με τη διοχέτευση κεφαλαίων από τις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες, αυτές δηλαδή που αποταμιεύουν στην τρέχουσα διαχείριση, στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες, εκείνες που δανείζονται για να επενδύσουν στις παραγωγικές ευκαιρίες που έχουν επισημάνει. Τόσο η διάρθρωση όσο και η λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος είναι πολύπλοκα. Πυρήνας του χρηματοοικονομικού τομέα είναι το τραπεζικό σύστημα ενώ περιλαμβάνει και τους θεσμικούς επενδυτές, όπως είναι οι εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίων, τα συνταξιοδοτικά ταμεία, οι ασφαλιστικές εταιρείες καθώς και οι εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων.

Αναφορικά με το τραπεζικό σύστημα, αυτό αποτελείται από την κεντρική τράπεζα, τις εμπορικές τράπεζες και τους ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς. Η κεντρική τράπεζα έχει τρεις βασικούς ρόλους. Έχει το αποκλειστικό δικαίωμα της έκδοσης του εθνικού νομίσματος και την υποχρέωση να ασκεί την κατάλληλη νομισματική και συναλλαγματική πολιτική που εξασφαλίζει τη σταθερότητα των τιμών στην οικονομία. Τέλος, ελέγχει την εύρυθμη λειτουργία της τραπεζικής αγοράς και τη φερεγγυότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων και εγγυάται τις καταθέσεις των πολιτών. Όσον αφορά τις εμπορικές τράπεζες, αυτές ασχολούνται με πάσης φύσεως τραπεζικές εργασίες διαμεσολαβώντας μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών μονάδων. Οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί, από την άλλη, διαθέτουν άδεια για τη διεξαγωγή περιορισμένων τραπεζικών εργασιών και σε αυτούς ανήκουν οι τράπεζες που εξειδικεύονται στη στεγαστική και κτηματική πίστη, οι επενδυτικές τράπεζες που εξειδικεύονται στη χρηματοδότηση μακροπρόθεσμων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου και οι τράπεζες που εξειδικεύονται στην αγροτική πίστη.

1.1 Οι λειτουργίες των τραπεζών

Οι τράπεζες βρίσκονται στο κέντρο του χρηματοπιστωτικού συστήματος από τη στιγμή που έχουν την ικανότητα να μεταβάλλουν την προσφορά χρήματος μιας χώρας, να επιδρούν στην αγοραστική δύναμη καθώς και να ενοποιούν την οικονομική διαδικασία της παραγωγής, της διανομής και της κατανάλωσης. Ο παραδοσιακός ρόλος τους είναι αυτός του διαμεσολαβητή ανάμεσα σε αποταμιευτές και πιστούχους. Συγκεκριμένα, δέχονται καταθέσεις από διάφορες μονάδες και διαθέτουν κεφάλαια μέσω του δανεισμού και των επενδυτικών δραστηριοτήτων τους σε ιδιώτες, επιχειρήσεις και κυβερνήσεις. Με αυτό τον τρόπο διευκολύνουν τη ροή των αγαθών και υπηρεσιών από τους παραγωγούς προς τους καταναλωτές αλλά και τις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες της κυβέρνησης συμβάλλοντας έτσι στην αναπτυξιακή διαδικασία μιας χώρας.

1.1.1 Η διαμεσολάβηση

Στην περίπτωση που δεν υπήρχαν τράπεζες ο υποψήφιος δανειστής θα έπρεπε να εκτιμήσει ο ίδιος τον πιστωτικό κίνδυνο για κάθε υποψήφιο δανειολήπτη και να προβεί σε τιμολόγηση τόσο του επασφάλιστρου κινδύνου όσο και της υπηρεσίας αξιολόγησης του κινδύνου που προσέφερε. Αυτό θα είχε ως συνέπεια το ιδιαίτερα υψηλό κόστος για να έρθουν σε επαφή οι ελλειμματικές με τις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες. Όμως, η ύπαρξη του τραπεζικού συστήματος εξασφαλίζει χαμηλό κόστος διαμεσολάβησης χάρη στην αξιοποίηση των οικονομιών κλίμακας και εύρους που διαθέτει.

Ειδικότερα, το τραπεζικό σύστημα λειτουργεί ως μια δεξαμενή συλλογής αποταμιευτικών πόρων με αποτέλεσμα το κόστος συναλλαγών για κάθε επί μέρους επενδυτή να είναι πολύ μικρότερο. Το φαινόμενο των οικονομιών κλίμακας υφίσταται επειδή το συνολικό κόστος διεκπεραίωσης μιας συναλλαγής στο τραπεζικό σύστημα αυξάνει όλο και λιγότερο καθώς ο όγκος των συναλλαγών ανέρχεται. Από την άλλη, οι οικονομίες εύρους υφίστανται όταν δύο ή περισσότερα τραπεζικά προϊόντα μπορούν να προσφερθούν από τον ίδιο οργανισμό με μικρότερο κόστος από ό,τι εάν προσφέρονταν από διαφορετικές οικονομικές μονάδες. Οι τραπεζικές εργασίες χαρακτηρίζονται από οικονομίες εύρους κατά τη λήψη αποφάσεων για χορηγήσεις δανείων αφού υπάρχει

πρόσβαση σε προνομιακή πληροφόρηση σχετικά με την οικονομική επιφάνεια των υποψήφιων πιστούχων, εφόσον οι τελευταίοι διατηρούν λογαριασμούς στην τράπεζα.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες δραστηριότητες που μια σύγχρονη τράπεζα εκτελεί, όπως οι εργασίες εκτός ισολογισμού και τα έσοδα από προμήθειες, η ύπαρξη των τραπεζών και στην περίπτωση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι αυτές οι υπηρεσίες μπορούν να προσφερθούν με πολύ χαμηλότερο κόστος από ό,τι εάν οι οικονομικές μονάδες έρχονταν σε συμφωνίες από μόνες τους. Βέβαια, οι υπηρεσίες αυτές προσφέρονται μόνο στο βαθμό που είναι επικερδείς για αυτές.

1.1.2 Το υψηλό κόστος και η ασυμμετρία πληροφόρησης

Η ύπαρξη υψηλού κόστους απόκτησης πληροφόρησης υπονομεύει τη δυνατότητα του οποιουδήποτε ατομικού δανειστή να βρει απευθείας τον καταλληλότερο δανειολήπτη και αποτελεί έναν ακόμη λόγο για τη λειτουργία των τραπεζών. Το κόστος αυτό διακρίνεται σε κόστος διερεύνησης που αφορά την απόκτηση της αναγκαίας πληροφόρησης αλλά και την επιλογή, συνάντηση και διαπραγμάτευση μεταξύ των αντισυμβαλλόμενων μερών. Επίσης, διακρίνεται σε κόστος επαλήθευσης των πληροφοριών που παρέχονται από τον υποψήφιο δανειολήπτη και σε κόστος παρακολούθησης της αποπληρωμής του δανείου.

Τέλος, υφίσταται το κόστος ανάκτησης του δανείου στην περίπτωση που το δάνειο έπειτα από κάποιο χρονικό διάστημα δεν εξοφλείται κανονικά οπότε απαιτείται επαναδιαπραγμάτευση των όρων του δανείου ή διεκδίκηση μέσω της νομικής οδού των καθυστερούμενων εσόδων. Μια τράπεζα όμως, μέσω του διαμεσολαβητικού ρόλου της, επιτρέπει στους δανειστές να χορηγούν δάνεια αναλαμβάνοντας το μικρότερο δυνατό κόστος απόκτησης της αναγκαίας πληροφόρησης και μάλιστα πολύ μικρότερο από το κόστος που θα αναλάμβαναν εάν αποφάσιζαν να διαπραγματευθούν άμεσα με τους υποψήφιους δανειολήπτες.

Από την άλλη, η ασυμμετρία πληροφόρησης που υπάρχει μεταξύ του δανειστή και του δανειολήπτη, από τη στιγμή που ο δανειζόμενος διαθέτει περισσότερη και καλύτερης ποιότητας πληροφόρηση σχετικά με τη δυνατότητα του να αποπληρώσει το δάνειο σε

σύγκριση με το δανειστή, αποτελεί άλλον ένα λόγο λειτουργίας των τραπεζών. Μέσα από την αξιολόγηση του πιστωτικού κίνδυνου που πραγματοποιούν οι τράπεζες κατά την χορήγηση δανείων, την προσαρμογή του επιτοκίου ανάλογα με τις εκτιμήσεις για τη φερεγγυότητα του κάθε υποψήφιου δανειολήπτη και την επιφυλακτικότητα για τους δανειζόμενους που αποδέχονται ιδιαίτερα υψηλές επιβαρύνσεις απορρίπτουν τις δανειοδοτήσεις πάνω από ένα ύψος επιτοκίου καθιστώντας έτσι περισσότερο πιθανή την αποπληρωμή του δανείου.

1.1.3 Ο έλεγχος μέσω εκπροσώπων

Η άντληση κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων μέσω δανεισμού από μια τράπεζα ή κοινοπραξία τραπεζών και όχι η άμεση προσφυγή στο χρηματιστήριο επιλέγεται συνήθως από επιχειρήσεις με περιορισμένα κεφάλαια και χαμηλή αξιοπιστία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι και επιχειρήσεις με ισχυρή κεφαλαιακή θέση ή υψηλή αξιοπιστία δεν καταφεύγουν στο δανεισμό. Κατά συνέπεια, τέτοιες εταιρείες πρέπει να υπόκεινται σε έντονο έλεγχο που να εξασφαλίζει ότι η συμπεριφορά τους μεγιστοποιεί την πιθανότητα αποπληρωμής του δανείου. Ο έλεγχος αυτός που είναι μία αρκετά δαπανηρή δραστηριότητα εκχωρείται από τους αποταμιευτές στις τράπεζες εξαιτίας δύο συγκριτικών πλεονεκτημάτων που έχουν, της ύπαρξης οικονομιών κλίμακας στην ελεγκτική δραστηριότητα και της δυνατότητας μείωσης του κόστους της ελεγκτικής δραστηριότητας μέσω της διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου τους. Έτσι η τράπεζα αποτελεί τον κοινό ελεγκτή που εκπροσωπεί τους συνασπισμένους δανειστές.

1.2 Το διεθνές χρηματοοικονομικό σύστημα

Ο τομέας των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών βρίσκεται διαρκώς σε ένα μεταβατικό στάδιο ενώ οι παραδοσιακές τράπεζες αντιμετωπίζουν εντεινόμενο ανταγωνισμό τόσο από νέας μορφής τραπεζικά ιδρύματα όσο και από μη τραπεζικούς οργανισμούς. Εξελίξεις όπως η κατάργηση των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων, η τιτλοποίηση των στοιχείων του ενεργητικού, η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογίας καθώς και η διεθνοποίηση των αγορών κεφαλαίου και χρήματος επηρέασαν τόσο τη δομή του τραπεζικού συστήματος όσο και τη

συμπεριφορά των τραπεζών. Ιδιαίτερα στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τα νέα δεδομένα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης οι τράπεζες αντιμετώπισαν μια σειρά από προκλήσεις και αλλαγές που είχαν μεγάλο κόστος και δημιούργησαν έντονες ανταγωνιστικές συνθήκες. Οι εξελίξεις αυτές υποχρέωσαν τις τράπεζες να προβούν σε αναδιάρθρωση της επιχειρηματικής τους δομής και σε επανεξέταση της στρατηγικής τους, με αξιοποίηση των οικονομιών κλίμακας και εύρους αλλά και μείωση του λειτουργικού τους κόστους. Η κυρίαρχη τάση που επικράτησε είναι οι εξαγορές και συγχωνεύσεις για τη δημιουργία μεγάλων χρηματοοικονομικών ομίλων που στοχεύουν στην απόκτηση ισχυρής κεφαλαιακής διάρθρωσης και μεγάλων δικτύων καθώς και στη δυνατότητα προσφοράς πακέτων προϊόντων σε ελκυστικές τιμές. Μέσα σε όλα αυτά έρχεται να προστεθεί η επικείμενη αλλαγή του εποπτικού πλαισίου της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών που αναμένεται να προκαλέσει ποικιλόμορφες και πολυσήμαντες αλλαγές στο τραπεζικό σύστημα καθώς θα απαιτήσει την εσωτερική αναδιάρθρωση της διοικητικής δομής των τραπεζικών ιδρυμάτων.

1.2.1 Οι διαφορές του νομισματικού συστήματος από το αντίστοιχο του παρελθόντος

Το σύγχρονο διεθνές νομισματικό σύστημα παρουσιάζει τρεις αξιοσημείωτες διαφορές, δομικού, θεσμικού και τεχνολογικού χαρακτήρα, συγκριτικά με το αντίστοιχο που επικρατούσε πριν τριάντα χρόνια. Όσον αφορά την πρώτη διαφορά, σημειώθηκε κατεύθυνση και συσσώρευση μεγάλου όγκου αποταμιευτικών πόρων προς τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά και ασφαλιστικά ταμεία λόγω της ενίσχυσης του φόβου για κατάρρευση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης από την προϊούσα γήρανση του πληθυσμού. Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκε μια τεράστια δεξαμενή αποταμιεύσεων, μέσα από τη διεύρυνση της συμμετοχής του κοινού στο μετοχικό κεφάλαιο επιχειρήσεων κολοσσών στα πλαίσια της πολιτικής των ιδιωτικοποιήσεων, που αναζητούσε τις υψηλότερες δυνατές αποδόσεις.

Η δεύτερη διαφορά έχει να κάνει με τη μετάβαση των αγορών προς ένα πιο χαλαρό σύστημα ρύθμισης και ειδικότερα την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων, αποτέλεσμα της οποίας ήταν η ενίσχυση των εισροών κεφαλαίου από τη στιγμή που οι διεθνείς και

εγγχώριοι θεσμικοί επενδυτές αντέδρασαν θετικά στο βελτιωμένο επενδυτικό περιβάλλον. Έτσι υπήρξε αρχικά στήριξη των ισοζυγίων πληρωμών των χωρών, μείωση του κόστους δανεισμού και, γενικότερα, ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών. Ωστόσο, η θεσμική ανεπάρκεια των αναδυόμενων αγορών που υιοθέτησαν προγράμματα απελευθέρωσης της κίνησης κεφαλαίων, τα εύθραυστα τραπεζικά συστήματα και σε ορισμένες περιπτώσεις η εσφαλμένη συναλλαγματική πολιτική οδήγησαν, κατά καιρούς, σε απότομη έξοδο των κεφαλαίων αυτών από τις χώρες με σημαντικές συνέπειες για τα εθνικά νομίσματα.

Μια άλλη αλλαγή, κι αυτή δομικού χαρακτήρα, ήταν η τιτλοποίηση των στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζικών ιδρυμάτων, η συρρίκνωση δηλαδή του ποσοστού του ενεργητικού που αντιστοιχεί στο χαρτοφυλάκιο δανείων προς όφελος του χαρτοφυλακίου τίτλων. Η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη μετατόπιση της διαμεσολάβησης από τις τράπεζες στις κεφαλαιαγορές καθώς οι χρηματοδοτικές ανάγκες των επιχειρήσεων καλύπτονταν σε μεγαλύτερο βαθμό απευθείας από την αγορά με αποτέλεσμα να είναι πολύ λιγότερο εξαρτημένες από τον παραδοσιακό τραπεζικό δανεισμό σε σχέση με το παρελθόν. Η συγκεκριμένη εξέλιξη συνέβαλλε επίσης στη διεθνοποίηση των χρηματαγορών με αποτέλεσμα την ανάπτυξη μιας σειράς νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων καθώς και των διαθέσιμων αλλά και των αμοιβαίων κεφαλαίων, μέσω της δημιουργίας μιας μεγάλης δεξαμενής αποταμιευτικών πόρων.

Η τελευταία διαφορά είναι τεχνολογικού χαρακτήρα. Οι τεχνολογικές εξελίξεις στους τομείς της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών μείωσαν το κόστος των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, διευκόλυναν την ανάπτυξη νέων χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών ενώ συνέβαλλαν στην ανάπτυξη εναλλακτικών καναλιών διάθεσης χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών και διεκπεραίωσης συναλλαγών με χαμηλότερο κόστος και ταχύτερη εξυπηρέτηση. Από την άλλη όμως, ενέτειναν τον ανταγωνισμό, άλλαξαν τη δομή κόστους των τραπεζών και κυρίως κατέστησαν την εκπαίδευση, ενημέρωση και προσαρμογή του προσωπικού, σημαντικές παραμέτρους επιτυχίας. Τέλος, η νέα τεχνολογία επέβαλλε τη διοικητική, λειτουργική και οργανωτική αναδιάρθρωση των κεντρικών υπηρεσιών και δικτύων των τραπεζών προκειμένου να είναι αποτελεσματικά και ανταγωνιστικά.

1.2.2 Η διεθνοποίηση των αγορών κεφαλαίου και χρήματος

Η απελευθέρωση των εγχώριων αγορών κεφαλαίου και χρήματος από κανόνες και περιορισμούς, η βαθμιαία άρση των εμποδίων στη διασυνοριακή ροή αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων και οι τεχνολογικές εξελίξεις στις μεταφορές, τις τηλεπικοινωνίες και την πληροφορική οδήγησαν στη διεθνοποίηση των αγορών κεφαλαίου και χρήματος. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, οι εγχώριοι τομείς της οικονομίας επηρεάζονται ολοένα και περισσότερο από διεθνείς παράγοντες και εξελίξεις που οι εθνικές κυβερνήσεις αδυνατούν να ελέγξουν. Οι ρυθμιστικοί κανόνες, βάσει των οποίων διεξάγεται η οικονομική δραστηριότητα, προσδιορίζονται όλο και περισσότερο από διεθνείς οργανισμούς, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα, ενώ υπερεθνικές πολιτικές οντότητες, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και το NATO, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τους άξονες άσκησης της οικονομικής, και όχι μόνο, πολιτικής των επί μέρους χωρών.

Το αποτέλεσμα των παραπάνω εξελίξεων για την περίπτωση του τραπεζικού κλάδου είναι η ένταση του ανταγωνισμού σε όλα τα επίπεδα, η δημιουργία μεγάλων διεθνών χρηματοπιστωτικών κέντρων και αγορών, η τραπεζική αποδιαμεσολάβηση αλλά και η δημιουργία μεγαλύτερων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, μέσω κυρίως των συγχωνεύσεων και εξαγορών. Ειδικότερα, η ένταση της αποδιαμεσολάβησης έχει οδηγήσει σε μείωση του παραδοσιακού ρόλου των τραπεζικών ιδρυμάτων τόσο όσον αφορά την απευθείας χρηματοδότηση των επιχειρήσεων όσο και ως αποδέκτες της ιδιωτικής αποταμίευσης. Το πρώτο οφείλεται στην ανάπτυξη των αγορών χρήματος και κεφαλαίου και την απευθείας χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και το δεύτερο στην ανάπτυξη της θεσμικής διαχείρισης, όπως των αμοιβαίων κεφαλαίων, καθώς και στις άμεσες τοποθετήσεις ιδιωτών στις αγορές. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ο τραπεζικός δανεισμός επιχειρήσεων και ιδιωτών, ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ), μειώθηκε στις ΗΠΑ από 125% το 1990 σε 89% το Μάρτιο του 2001.

Οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης δεν είναι ίδιες σε όλες τις εγχώριες τραπεζικές δραστηριότητες και υπάρχουν τομείς, όπως η χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και ιδιωτών και γενικότερα όλες οι εργασίες μικρής αξίας συναλλαγών, στους οποίους οι εγχώριες τράπεζες παραμένουν κυρίαρχες στη χώρα τους. Η σωστή εκμετάλλευση των δικτύων καταστημάτων, η γνώση της τοπικής αγοράς, η μακροχρόνια

σχέση με τον πελάτη και η ποιότητα των υπηρεσιών αποτελούν ισχυρά στοιχεία για τη διατήρηση και επαύξηση της κερδοφορίας τους που όμως απαιτούν επενδύσεις σε τεχνολογία, επιλεκτικές συνεργασίες με ξένους χρηματοπιστωτικούς οίκους, χαμηλό κόστος και υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών. Αντιθέτως, στους τομείς της χρηματοδότησης των μεγάλων επιχειρήσεων, της επενδυτικής τραπεζικής και της διαχείρισης διαθεσίμων οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης είναι περισσότερο αισθητές. Στους τομείς αυτούς ένας μικρός αριθμός μεγάλων τραπεζών κυριαρχούν σταδιακά ενώ οι εργασίες σε αυτούς μεταφέρονται είτε σε μεγάλα χρηματοπιστωτικά κέντρα, όπως του Λονδίνου, είτε σε μεγάλες οργανωμένες αγορές, όπως της Νέα Υόρκης και της Φραγκφούρτης. Οι τράπεζες που κυριαρχούν σε αυτές τις δραστηριότητες και αγορές είναι περισσότερο αμερικανικές και λιγότερο ευρωπαϊκές, όπως η Morgan Stanley, η Chase-JP Morgan, η Citigroup και η Goldman, δεδομένου ότι έχουν τη σημαντική παρουσία μεγάλου αριθμού αμερικανικών πολυεθνικών εταιρειών στον κόσμο που είναι πελάτες τους και τις προχωρημένες εφαρμογές της σύγχρονης τεχνολογίας.

Η διεθνοποίηση των αγορών έχει και μια άλλη διάσταση για το χρηματοπιστωτικό χώρο καθώς η διεθνοποίηση της σύνθεσης των θεσμικών και μεγάλων ιδιωτικών χαρτοφυλακίων κατέστησε εφικτή τη σύγκριση των αποδόσεων των χρηματοπιστωτικών οργανισμών που λειτουργούν σε διαφορετικές χώρες ενώ οι θεσμικοί επενδυτές με τεράστια ποσά στη διάθεση τους ευνοούν τις διασυνοριακές τοποθετήσεις σε τράπεζες. Το αποτέλεσμα ήταν τα τραπεζικά ιδρύματα που δεν έχουν ικανοποιητικές αποδόσεις ή προοπτικές να «τιμωρούνται» από τους επενδυτές, θεσμικούς και ιδιώτες, με επενδυτική αδιαφορία, χαμηλή κεφαλαιοποίηση και περιορισμένη πρόσβαση στις αγορές που αυτά δραστηριοποιούνται.

1.2.3 Ο ανταγωνισμός στον τραπεζικό κλάδο

Η απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η αποδιαμεσολάβηση των τραπεζικών εργασιών ενέτειναν τον ανταγωνισμό στα παραδοσιακά τραπεζικά προϊόντα, όπως είναι η στεγαστική και καταναλωτική πίστη, μεταξύ των εγχώριων και ξένων

τραπεζών αλλά και μεταξύ των τραπεζικών και μη οργανισμών, όπως ασφαλιστικοί οργανισμοί και συνταξιοδοτικά ταμεία.

Ειδικότερα, τα τραπεζικά ιδρύματα έχουν να αντιμετωπίσουν τον αυξημένο ανταγωνισμό των συνταξιοδοτικών ταμείων, των ασφαλιστικών εταιρειών και γενικότερα των θεσμικών επενδυτών σε όλα τα επίπεδα. Εξάιρεση αποτελεί ο τομέας της μακροπρόθεσμης δανειοδότησης, όπου διατηρούν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα στην παρακολούθηση και αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου. Η προσφυγή, όμως, στο δανεισμό θα συνεχίσει να συρρικνώνεται όσο μεγαλώνουν και ενοποιούνται οι αγορές κεφαλαίου και ομολόγων που προσφέρουν δυνατότητες άντλησης κεφαλαίων άμεσα από το αποταμιευτικό κοινό.

Μπροστά στο διαρκώς εντεινόμενο ανταγωνισμό οι τράπεζες αντέδρασαν μετατοπίζοντας το ενδιαφέρον τους προς τα έσοδα εκτός τόκων, επιδιώκοντας την εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας μέσω των συγχωνεύσεων και εξαγορών και τέλος περιορίζοντας το λειτουργικό κόστος μέσω της αναδιάρθρωσης του δικτύου των καταστημάτων τους. Μέσα σε αυτό το ανταγωνιστικό περιβάλλον το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα, για την περίοδο 1979 - 1994, παρουσίασε αύξηση των εσόδων από προμήθειες, άνοδο των εσόδων εκτός από τόκους, σμίκρυνση του περιθωρίου κέρδους και μείωση του λειτουργικού κόστους και των δαπανών προσωπικού αλλά και της κερδοφορίας. Βάσει των παραπάνω μπορεί κανείς να δει το μέγεθος των αλλαγών στη δομή των τραπεζικών εργασιών και στο ανταγωνιστικό περιβάλλον στα πλαίσια της Ευρώπης κατά την περίοδο της χρηματοοικονομικής απελευθέρωσης.

Τα στοιχεία, όμως, πρόσφατων μελετών δείχνουν ότι για το χρονικό διάστημα 1994 - 1999 έχει σημειωθεί αντιστροφή της καθοδικής πορείας της κερδοφορίας των τραπεζών σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων ανήλθε στο 16.1% το 1999 από το 11.1% το 1995, ενώ τα καθαρά κέρδη για την ίδια περίοδο ανήλθαν σε 53.2 δισεκατομμύρια ευρώ από 21.3 δισεκατομμύρια ευρώ το 1995. Πρέπει, επίσης, να ληφθεί υπόψη στην πορεία της κερδοφορίας των ευρωπαϊκών τραπεζών τα τελευταία χρόνια και η νομισματική ενοποίηση που συνέβαλλε στη λειτουργία των τραπεζικών ιδρυμάτων σε ένα ακόμη πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον με άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στα επίπεδα κερδών τους, κάτι για το οποίο γίνεται λόγος στην επόμενη παράγραφο.

1.2.4 Οι επιπτώσεις της καθιέρωσης του ευρώ στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα

Η ευρωπαϊκή ενοποίηση απέκτησε νέα δυναμική με την ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης και τη δημιουργία αφενός της ενιαίας αγοράς αφετέρου του ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου με σημαντικές αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Μέσα από αυτή τη νέα δυναμική εντάθηκαν οι ανταγωνιστικές πιέσεις στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα επηρεάζοντας την κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων ενώ επιταχύνθηκε ο μετασχηματισμός της μορφολογίας του.

Αναλυτικότερα, οι τράπεζες αντιμετώπισαν από τη μία μείωση των περιθωρίων κέρδους, λόγω κυρίως του κόστους προσαρμογής και της απώλειας συγκριτικών τοπικών πλεονεκτημάτων, και από την άλλη απώλειες εσόδων, εξαιτίας του περιορισμού των συναλλαγών σε συνάλλαγμα, των εργασιών αντιστάθμισης των κινδύνων από τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις καθώς και της δημιουργίας περισσότερο αποτελεσματικών αγορών. Προκειμένου να μπορέσουν να αντισταθμίσουν τις απώλειες αυτές επέκτειναν τη δράση τους σε άλλες δραστηριότητες, όπως η διαπραγμάτευση χρεογράφων, η διαχείριση χαρτοφυλακίου τίτλων και η παροχή συμβουλευτικών επενδυτικών υπηρεσιών. Αρκετές, πάλι, παραδοσιακές εμπορικές τράπεζες εξαγόρασαν είτε ασφαλιστικούς οργανισμούς είτε μικρές επενδυτικές τράπεζες με στόχο να διευρύνουν το εύρος των προσφερόμενων υπηρεσιών και να διαφοροποιήσουν τις πηγές εσόδων τους. Μακροπρόθεσμα όμως, τόσο οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, στους οποίους ανήκουν οι τράπεζες, όσο και οι πελάτες τους αναμένεται να επηρεαστούν θετικά διότι μέσα από την εισαγωγή του ευρώ θα δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό επενδυτικό περιβάλλον, με μεγαλύτερη συναλλαγματική σταθερότητα, χαμηλότερο πληθωρισμό και επιτόκια καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, το οποίο θα οδηγήσει σε αύξηση της ζήτησης για τραπεζικό δανεισμό.

Αναφορικά με τις επιπτώσεις της νομισματικής ενοποίησης στη διάρθρωση του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος σημειώθηκε περαιτέρω συγκέντρωση του κεφαλαίου μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών. Επιπλέον, υπήρξε εξάπλωση του φαινομένου της αποδιαμεσολάβησης μέσω της αυξημένης προσφοράς μετοχικών τίτλων και ομολογιακών δανείων επιχειρήσεων, της περαιτέρω επέκτασης των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών και της αυξημένης ελκυστικότητας της άμεσης χρηματοδότησης από τις

αγορές κεφαλαίων. Παράλληλα, ενισχύθηκε η ζήτηση τραπεζικών προϊόντων και εντάθηκε ο ανταγωνισμός για τα μερίδια αγοράς στις καταθέσεις ενώ μειώθηκε για τα μερίδια αγοράς στις χορηγήσεις. Τέλος, με την προϋπόθεση ότι η Οικονομική και Νομισματική Ένωση θα αποτελέσει μελλοντικά μια ζώνη νομισματικής σταθερότητας με χαμηλό πληθωρισμό και επιτόκια ο πιστωτικός κίνδυνος θα περιοριστεί γιατί θα διευκολυνθεί σημαντικά η ανάπτυξη παράγωγων προϊόντων για την κάλυψη του κινδύνου αυτού. Μείωση επίσης, θα παρουσιάσουν ο κίνδυνος ρευστότητας και ο κίνδυνος αγοράς ως αποτέλεσμα της δημιουργίας μιας μεγάλης ενιαίας κεφαλαιαγοράς με βάθος και αυξημένη ρευστότητα. Αντίθετα, ο λειτουργικός και νομισματικός κίνδυνος θα αυξηθούν, τουλάχιστον στα πρώτα στάδια, καθώς αρκετές διαδικασίες θα είναι καινούργιες ενώ τα νομικά πλαίσια θα έχουν αλλάξει.

1.2.5 Η τάση συγκέντρωσης στον τραπεζικό κλάδο

Η τάση συγκέντρωσης των χρηματοοικονομικών οργανισμών αποτέλεσε το κύριο χαρακτηριστικό της δεκαετίας του 1990 σε παγκόσμια κλίμακα. Στις ΗΠΑ το μεγαλύτερο ποσοστό των συγχωνεύσεων και εξαγορών που έλαβε χώρα αφορούσε περισσότερο εγχώριες και λιγότερο διασυνοριακές συμφωνίες και έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην περισσότερη ορθολογική λειτουργία συγκεκριμένων αγορών, όπως αυτής των στεγαστικών και κοινοπρακτικών δανείων. Στην Ευρώπη η τάση συγκέντρωσης ξεκίνησε με μια σειρά συγχωνεύσεων μεταξύ μεγάλων εγχώριων τραπεζών και συνεχίστηκε με διασυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές μεταξύ μεγάλων πολυεθνικών τραπεζικών ιδρυμάτων αλλά και συγχωνεύσεις και εξαγορές μεταξύ τραπεζών και άλλων χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων, κυρίως ασφαλιστικών εταιρειών και εταιρειών αμοιβαίων κεφαλαίων.

Τα πιο ισχυρά κύματα συγχωνεύσεων και εξαγορών στις ευρωπαϊκές χώρες στις αρχές της δεκαετίας του 1990 έλαβαν χώρα στην Ολλανδία, τη Δανία και τις σκανδιναβικές χώρες. Επίσης, στο Ηνωμένο Βασίλειο, αν και οι βρετανικές τράπεζες δεν ήταν μικρές με διεθνή κριτήρια, έγιναν σημαντικές συγχωνεύσεις και εξαγορές στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και αρχές της δεκαετίας του 1990. Ανάλογη διαδικασία συγκέντρωσης παρουσιάζεται στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στην Ισπανία ενώ στις

νοτιο-ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Ελλάδα, η τάση συγκέντρωσης ενισχύθηκε από την προσπάθεια των κυβερνήσεων να ιδιωτικοποιήσουν το ελεγχόμενο από το κράτος τραπεζικό σύστημα. Ο βαθμός συγκέντρωσης στην Ευρώπη αυξήθηκε μεταξύ του 1995 και 1999 στις περισσότερες χώρες και ειδικότερα στην Αυστρία, το Βέλγιο, τη Δανία, την Ισπανία, την Ιταλία και το Λουξεμβούργο.

Τα αίτια της παραπάνω τάσης τόσο για τις ΗΠΑ όσο και για την Ευρώπη δεν διαφέρουν. Και στις δύο περιπτώσεις στόχος ήταν από τη μία η ισχυροποίηση της θέσης μέσω της βελτίωσης της τεχνογνωσίας, της επέκτασης της γεωγραφικής παρουσίας και της εξέλιξης των δικτύων, και από την άλλη η βελτιστοποίηση της κερδοφορίας μέσω της ελαχιστοποίησης του μέσου μακροχρόνιου κόστους και της αξιοποίησης των οικονομιών κλίμακας. Από την άλλη πιθανό αίτιο ήταν και η προσπάθεια των διευθυντικών στελεχών να επιτύχουν μεγιστοποίηση της δικής τους ευημερίας με στόχο τη διόγκωση του σχήματος που διοικούν, την αύξηση των αποδοχών τους και την ενίσχυση της φήμης τους.

Στην Ευρώπη όμως, υπήρχε ένα επιπλέον κίνητρο το οποίο σχετίζονταν με την προοπτική υιοθέτησης του ευρώ. Συγκεκριμένα, η νομισματική ενοποίηση επιτάχυνε τις διαδικασίες δημιουργίας μιας πανευρωπαϊκής αγοράς χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών και ανέδειξε την ανάγκη μεγέθυνσης των ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων ώστε να καλύψουν τη νέα αγορά και παράλληλα να προστατευθούν από ενδεχόμενες επιθετικές αγορές. Έτσι η Ισπανία γνώρισε την πρώτη μεγάλη συγχώνευση της ζώνης του ευρώ στις αρχές του 1999 με την προσέγγιση της Banco Santander και του ομίλου BCII όπως επίσης και η Γαλλία με την ιδιωτικοποίηση του Credit Lyonnais όπου συμμετείχαν τρεις μεγάλες τράπεζες.

Άλλα παραδείγματα συγχωνεύσεων και εξαγορών στη Ζώνη του ευρώ μεταξύ εθνικών οργανισμών αποτελούν αυτά της Societe General και Paribas, της BNP και Societe General Paribas, της Credito Italiano και Unicredito. Διασυνοριακές συγχωνεύσεις στην Ευρωζώνη πραγματοποιήθηκαν από την Fortis και General de Banque, την Den Danske Bank και Focus Bank αλλά και την ING και Banque Bruxelles Lambert. Τέλος, μια από τις συγχωνεύσεις μεταξύ τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του υπόλοιπου κόσμου αποτελεί αυτή της γερμανικής Deutsche Bank με την αμερικανική Bankers Trust.

1.2.6 Το νέο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας και οι επιπτώσεις του για το τραπεζικό σύστημα

Οι αλλαγές που έχουν υποστεί τα χρόνια που πέρασαν η τραπεζική εργασία, οι λειτουργίες των αγορών, η επιχειρηματική πρακτική και η εποπτική πρακτική οδήγησαν σε τροποποίηση των κανόνων εποπτείας για την κεφαλαιακή επάρκεια, γνωστοί ως κανόνες της Βασιλείας, που ισχύουν από το 1988, με την εφαρμογή του νέου πλαισίου αρχών εποπτείας, γνωστό ως Βασιλεία 2, να έχει προγραμματιστεί για το 2007.

Στόχος του προτεινόμενου νέου κανονισμού είναι η εξασφάλιση σταθερότητας στο τραπεζικό σύστημα και η προστασία των καταθετών μέσα από την αξιολόγηση και αντιμετώπιση των κινδύνων που αναλαμβάνουν οι τράπεζες με το δανεισμό πελατών τους και τις τοποθετήσεις των κεφαλαίων τους. Η αρχιτεκτονική του νέου συστήματος είναι να ωθήσει τις τράπεζες να υιοθετήσουν πιο εκλεπτυσμένα εσωτερικά μοντέλα αποτίμησης του κινδύνου δεδομένου ότι μειώνει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις ανάλογα με το πόσο λεπτομερή και αναλυτικά εσωτερικά μοντέλα χρησιμοποιούνται. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται μικρότερη τιμή προϊόντος με μικρότερη δέσμευση κεφαλαίου με αποτέλεσμα ο συνδυασμός αυτός να καθιστά τις τράπεζες πιο ανταγωνιστικές και να συμβάλλει στην κερδοφορία τους.

Κύρια χαρακτηριστικά του πλαισίου αποτελούν ο μηχανισμός παρακολούθησης και εποπτείας της δραστηριότητας των τραπεζών, η πολιτική κινήτρων για τις τράπεζες, ο ρόλος της πειθαρχίας της αγοράς, οι κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης των τραπεζών, η υποχρέωση λογοδοσίας και η πολιτική πειθαρχίας. Τα παραπάνω στοιχεία καθορίζονται ανάλογα με τις αλλαγές στις συνθήκες και τη φιλοσοφία λειτουργίας του κάθε τραπεζικού οργανισμού ενώ αλλαγές σε αυτά επηρεάζουν τη συμπεριφορά των τραπεζών και του τραπεζικού συστήματος γενικότερα. Ενώ η Βασιλεία του 1988 αναφερόταν μόνο στους αντικειμενικούς κινδύνους αδιαφορώντας για την τράπεζα που τους αναλάμβανε, βάσει των προτάσεων που έχουν υποβληθεί από τον Ιανουάριο του 2001 αποδίδεται σημασία και σε άλλα χαρακτηριστικά στη δομή της τράπεζας, όπως στα συστήματα εσωτερικού ελέγχου, στη διαχείριση και τον τρόπο αξιολόγησης των πιστωτικών κινδύνων και γενικότερα των κινδύνων που αναλαμβάνει κάθε τράπεζα καθώς και στην ικανότητα να μεταφέρει σε άλλα τρίτα μέρη τον κίνδυνο.

Μέχρι στιγμής το νέο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας κινείται στη σωστή κατεύθυνση, παρά την κριτική που ασκήθηκε κατά τις διαβουλεύσεις ως προς ορισμένες από τις διατάξεις του ή τις δυσκολίες εφαρμογής που πηγάζουν από την αναπόφευκτη πολυπλοκότητά του αφού είναι ειδικά σχεδιασμένο να μετρήσει με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια τους κινδύνους όλων των κατηγοριών πελατών προκειμένου να προσδιορίσει ρεαλιστικά με τις αντίστοιχες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Οι αλλαγές που θα επιφέρει στην τραπεζική διοίκηση και στο τραπεζικό σύστημα είναι σημαντικές καθώς δεν αποτελεί μόνο μία διαδικασία αναβάθμισης των τεχνολογικών συστημάτων των τραπεζικών ιδρυμάτων. Ειδικότερα, θα οδηγήσει σε αύξηση της σταθερότητας του διεθνοποιημένου τραπεζικού συστήματος λόγω της ύπαρξης σωστών κινήτρων για τις τράπεζες, σε βελτίωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας των τραπεζών εξαιτίας της αναδιάρθρωσης της εσωτερικής διαχείρισης και διοίκησης αλλά και σε εναρμόνιση της ρυθμιστικής πολιτικής στο χρηματοοικονομικό τομέα. Από την άλλη όμως, υπάρχουν και αρνητικές επιπτώσεις, όπως η μεγάλη εξάρτηση των τραπεζών από τους διεθνείς οργανισμούς πιστοληπτικής ικανότητας, ο επιμέρους σχεδιασμός κινήτρων με πιθανές αρνητικές επιπτώσεις στη συμπεριφορά των τραπεζών και του τραπεζικού συστήματος καθώς και το υψηλό κόστος εφαρμογής του νέου πλαισίου για τις τράπεζες δεδομένου ότι απαιτούνται επενδύσεις σε ανθρώπινο δυναμικό και συστήματα. Το είδος και το εύρος των παραπάνω επιπτώσεων θα επηρεαστεί από τις οικονομικές συνθήκες, τη διάρθρωση του τραπεζικού συστήματος και τη φιλοσοφία διοίκησης της κάθε τράπεζας.

1.3 Το ελληνικό χρηματοοικονομικό σύστημα

Κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού χρηματοοικονομικού συστήματος μέχρι τη δεκαετία του 1990 ήταν η υπανάπτυξη και ο έντονος κρατικός παρεμβατισμός. Τον κύριο πόλο ανάπτυξης των διαφόρων χρηματοοικονομικών εργασιών αποτελούσε το τραπεζικό σύστημα σε αντίθεση με τους υπολοίπους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς που είχαν δευτερεύοντα ρόλο. Από την άλλη, το κράτος είχε κυρίαρχη παρουσία με τον έλεγχο σημαντικού αριθμού τραπεζών ενώ διαμόρφωνε σε μεγάλο βαθμό τη σύνθεση του ενεργητικού και την αποδοτικότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων μέσω των πολιτικών που επέβαλλε.

Επίσης, οι ρυθμιστικοί κανόνες που εφαρμόζε, όπως χαρακτηριστικά ο καθορισμός των επιτοκίων από την Τράπεζα της Ελλάδος και όχι από τις δυνάμεις της αγοράς, αποσκοπούσαν στη διοχέτευση των αποταμιευτικών πόρων σε προεπιλεγμένες χρήσεις προκαλώντας στρεβλώσεις στην κατανομή τους και στην αποτελεσματικότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος. Τέλος, οι περιορισμοί στη μεταφορά κεφαλαίων από και προς την Ελλάδα περιόριζαν τόσο τη διεθνοποίηση του ελληνικού χρηματοοικονομικού συστήματος όσο και το επίπεδο ανταγωνισμού που επικρατούσε.

Τα τελευταία όμως χρόνια, σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις που οδήγησαν σε αλλαγές στη διάρθρωση του ελληνικού χρηματοπιστωτικού χώρου, στη μεσοπρόθεσμη στρατηγική των τραπεζικών ιδρυμάτων και στην κερδοφορία τους. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκαν νέες τράπεζες, αύξησαν το μέγεθος τους οι παλιές μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών, αναπτύχθηκαν διάφορα χρηματοοικονομικά προϊόντα, διευρύνθηκαν οι τραπεζικές δραστηριότητες, εκσυγχρονίσθηκαν οι υποδομές και οι διαδικασίες, αναπτύχθηκαν οι τραπεζικές εργασίες με εντυπωσιακούς ρυθμούς αυξήσεων και διεθνοποιήθηκαν οι ελληνικές τράπεζες με την επέκταση κυρίως στα Βαλκάνια. Όλα αυτά συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

1.3.1 Η απελευθέρωση και ο μετασχηματισμός του τραπεζικού συστήματος

Βασικό αίτιο για την έναρξη προσπαθειών για τη μεταρρύθμιση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος ήταν τόσο οι στρεβλώσεις που το χαρακτήριζαν όσο και η αδυναμία του να αντεπεξέλθει στο μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον. Στην επιτάχυνση των προσπαθειών συνέβαλλε η ανάγκη προσαρμογής προς στις υποχρεώσεις της Ελλάδας έναντι της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούσαν την ελευθερία στη κίνηση κεφαλαίων, την ελεύθερη πρόσβαση και εγκατάσταση στις αγορές άλλων χωρών, μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και την εναρμόνιση των εποπτικών κανόνων.

Έτσι οι αρμόδιες αρχές κατά τη δεκαετία του 1990 προέβησαν σε απομάκρυνση των ανώτατων επιτρεπόμενων επιπέδων επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων, απελευθέρωσαν κάθε διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων και κατήργησαν τους άμεσους

πιστωτικούς ελέγχους. Επιπλέον, μείωσαν το βαθμό εξειδίκευσης των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων επιτρέποντας στις εμπορικές τράπεζες να προσφέρουν ένα ευρύτερο φάσμα εμπορικών και επενδυτικών υπηρεσιών. Τέλος, εκσυγχρόνισαν το θεσμικό πλαίσιο και τη λειτουργία των αγορών κεφαλαίων και ομολόγων με τη διεύρυνση του ρόλου του χρηματιστηρίου, την ίδρυση χρηματιστηρίου για τα παράγωγα και την ανάπτυξη αγοράς για τους τίτλους βραχυχρόνιου δημόσιου χρέους και τα μακροπρόθεσμα ομόλογα.

Μέσα από την απελευθέρωση αυτή και τις διεθνείς χρηματοοικονομικές εξελίξεις πραγματοποιήθηκε μετασχηματισμός του ελληνικού τραπεζικού συστήματος με κύριο χαρακτηριστικό τον περιορισμό του μεγέθους των ελεγχόμενων τραπεζών από το κράτος και την ενίσχυση του ρόλου των ιδιωτικών τραπεζών. Αυτό οφείλεται αφενός στις ιδιωτικοποιήσεις τραπεζών, όπως της τράπεζας Μακεδονίας - Θράκης, της Τράπεζας Κρήτης και της Ιονικής Τράπεζας, αφετέρου στους ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης που επιδίωξαν οι ιδιωτικές τράπεζες. Έτσι το μερίδιο αγοράς στις χορηγήσεις των κρατικών τραπεζών την περίοδο 1995 - 1998 υποχώρησε από 63% σε 43%, ενώ το αντίστοιχο των ιδιωτικών αυξήθηκε από 20% σε 39%.

Άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό της νέας δομής του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ελλάδα αποτέλεσε η διεύρυνση του εύρους των προσφερόμενων υπηρεσιών από όλες τις ελληνικές τράπεζες και η ανάπτυξη του μοντέλου της γενικευμένης τραπεζικής. Στα πλαίσια της τακτικής για παροχή των περισσότερων ή όλων των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από ένα τραπεζικό ίδρυμα, οι ελληνικές τράπεζες πρόσφεραν, εκτός από χορηγήσεις προς επιχειρήσεις και απλά καταθετικά προϊόντα, πιο σύνθετα επενδυτικά προϊόντα καθώς και προϊόντα λιανικής τραπεζικής. Ιδιαίτερη ανάπτυξη γνώρισαν η καταναλωτική και στεγαστική πίστη, με την πρώτη να μην αφορά μόνο τις πιστωτικές κάρτες και τη δεύτερη να μη προσφέρεται μόνο από κάποιες εξειδικευμένες τράπεζες δημοσίου συμφέροντος.

Τρίτη χαρακτηριστική αλλαγή ήταν η μεγάλη ανάπτυξη των εργασιών της τραπεζικής ιδιωτών ως αποτέλεσμα της σταδιακής απελευθέρωσης της αγοράς και κυρίως της μείωσης των επιτοκίων που κατέστησαν τα προϊόντα λιανικής τραπεζικής προσιτά στον καταναλωτή. Συγκεκριμένα, το σύνολο των καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων αυξήθηκε θεαματικά την περίοδο 1996 - 2000 με ρυθμό που ξεπέρασε σε ετήσια βάση το

35%. Ειδικότερα, στα τέλη του 1999 η τραπεζική χρηματοδότηση προς τους ιδιώτες, ως ποσοστό του ΑΕΠ, ανήλθε στο 11.1% και το 2000 έφτασε το 14% ενώ εξακολουθεί να παρατηρείται μεγάλη τάση περαιτέρω ανάπτυξης στο χώρο αυτό.

Επίσης, πρέπει να γίνει λόγος για την υποχώρηση της τραπεζικής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και την αποδιαμεσολάβηση των τραπεζικών εργασιών. Ενώ μέχρι τις αρχές του 1990 η χρηματοδότηση του ιδιωτικού επιχειρηματικού τομέα κυμαίνονταν στο 50% του ΑΕΠ, από το 1990 υποχωρεί καθώς ενισχύεται η εισαγωγή ελληνικών επιχειρήσεων στο χρηματιστήριο και αναπτύσσονται τα προϊόντα κεφαλαιαγοράς. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών το 1999 που ξεπέρασε τα 13 δισεκατομμύρια ευρώ. Σήμερα, το μερίδιο χρηματοδότησης που αντιστοιχεί στο ΑΕΠ κυμαίνεται περίπου στο 48%.

Άλλο ένα χαρακτηριστικό της νέας δομής είναι η εντυπωσιακή ανάπτυξη των μη τραπεζικών ιδρυμάτων, όπως των ασφαλιστικών εταιρειών και ειδικότερα των εταιρειών διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων. Οι τελευταίες μετέβαλλαν το ποσοστό διείσδυσης τους, καθώς το 1995 διαχειρίζονταν ποσά που αντιστοιχούσαν στο 8.7% του ΑΕΠ ενώ το 1999 τα υπό διαχείριση κεφάλαια ανήλθαν στο 31.2% του ΑΕΠ, αλλά και τη διάρθρωση τους, αφού τα μετοχικά αμοιβαία κεφάλαια αντιστοιχούσαν στο 3.7% του συνόλου το 1995 και έφτασαν το 41.5% το 1999 σε αντίθεση με τα αμοιβαία κεφάλαια διαχείρισης διαθέσιμων που μειώθηκαν από 51.4% το 1995 σε 38.35% το 1999. Ανάπτυξη σημείωσε και ο όγκος των κεφαλαίων που διαχειρίζονται οι ασφαλιστικές εταιρείες με ρυθμό ωστόσο που υπολείπεται του αντιστοίχου ευρωπαϊκού.

1.3.2 Η συγκέντρωση στον τραπεζικό κλάδο

Το σκηνικό στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα από το 1995 και μετά αλλάζει και χαρακτηρίζεται πλέον από την κυριαρχία λιγότερων και ισχυρότερων τραπεζικών ομίλων. Μάλιστα ο βαθμός συγκέντρωσης σε αυτό είναι από τους υψηλότερους στην Ευρώπη στις αρχές του 21^{ου} αιώνα δεδομένου ότι το ενεργητικό των πέντε μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών στα τέλη του 2000 αποτελούσε το 75% του συνολικού ενεργητικού όλων των τραπεζών στην Ελλάδα τη στιγμή που στη

Γερμανία έφτασε περίπου στο 20%, στη Γαλλία στο 43%, στην Ισπανία στο 52% και στην Πορτογαλία, Ολλανδία και Σκανδιναβία στο 72%.

Η συγκέντρωση της τραπεζικής αγοράς οφείλεται στην προσπάθεια των ελληνικών τραπεζών να ενισχύσουν τη θέση τους στην εγχώρια αγορά, εξαιτίας της έντασης του ανταγωνισμού από την απελευθέρωση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, αλλά και να επιβιώσουν στη ζώνη του Ευρώ, λόγω του εξουθενωτικού ανταγωνισμού στον ευρωπαϊκό στίβο. Επιδίωξαν σημαντικές μειώσεις του κόστους λειτουργίας και ειδικότερα του κόστους σε δίκτυα, προσωπικό και κεντρικές επιχειρηματικές μονάδες, μέσω της εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακας και εύρους που προκύπτουν στα μεγάλα τραπεζικά ιδρύματα, καθώς και δυνατότητα παροχής ενός ευρύτερου και πιο προσιτού φάσματος προϊόντων και υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών της πελατείας τους. Η συγκέντρωση του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου ξεκίνησε από την προσπάθεια των κυβερνήσεων να αποκρατικοποιήσουν το τραπεζικό σύστημα και επιταχύνθηκε από την ανοδική πορεία της χρηματιστηριακής αγοράς και την προοπτική εισόδου της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Χαρακτηριστικά αναφέρονται ορισμένες από τις εξαγορές και συγχωνεύσεις που πραγματοποιήθηκαν από ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα. Το 1996 πρώτη η EFG Eurobank εξαγόρασε την Interbank, το 1998 την Τράπεζα Αθηνών και την Τράπεζα Κρήτης και ένα χρόνο αργότερα την Τράπεζα Εργασίας. Στο εξωτερικό, η EFG Eurobank Ergasias συμμετέχει στη Banc Post και στην Post Bank, μια ρουμανική και βουλγαρική τράπεζα αντίστοιχα, ενώ συνεργάζεται με τη γερμανική Deutsche Bank.

Και η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ακολούθησε το κύμα των συγχωνεύσεων και εξαγορών. Συγκεκριμένα, το 1998 προέβη σε συγχώνευση της θυγατρικής της Εθνικής Κτηματικής Τράπεζας και αργότερα της θυγατρικής της ΕΤΕΒΑ, ενώ το 2000 εξαγόρασε την Stopanska Banca A.D. στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και την United Bulgarian Bank στη Βουλγαρία. Από την άλλη, η Εμπορική Τράπεζα συνεργάστηκε με τη γαλλική τράπεζα Credit Agricole αφού προηγουμένως πούλησε τη θυγατρική της Ιονική Τράπεζα στην Alpha Τράπεζα Πίστεως.

Η τελευταία, πέραν της Ιονικής Τράπεζας εξαγόρασε το 1998 την Lombard Nat West στην Κύπρο και το 1999 την Kreditna Banca A.D. Skopje στην Πρώην Γιουγκοσλαβική

Δημοκρατία της Μακεδονίας αναπτύσσοντας έτσι δραστηριότητα και στο εξωτερικό. Παρόμοια στρατηγική ακολούθησε και η Τράπεζα Πειραιώς η οποία το 1998 εξαγόρασε την Τράπεζα Χίου και την Τράπεζα της Μακεδονίας - Θράκης και αργότερα την ETBA Bank. Επίσης, επέκτεινε τη δράση της στα Βαλκάνια με τη συμμετοχή της στην τράπεζα Tirana Bank IBC στην Αλβανία και την ίδρυση της Piraeus Bank Romania S.A. στη Ρουμανία.

1.3.3 Η επίδραση της νομισματικής ενοποίησης στο τραπεζικό σύστημα

Η υιοθέτηση του ευρώ στην Ελλάδα από την 1^η Ιανουαρίου του 2001 σηματοδοτεί την αρχή μίας νέας εποχής για την ελληνική οικονομία και ειδικότερα το τραπεζικό της σύστημα με ποικίλες συνέπειες ορισμένες από τις οποίες είναι ήδη εμφανής και άλλες να εκδηλώνονται από εδώ και πέρα όλο και πιο έντονα. Οι συνέπειες αυτές οφείλονται τόσο στην πολιτική που ασκήθηκε για τη διαμόρφωση των οικονομικών και νομισματικών συνθηκών για την εισαγωγή του ευρώ όσο και στις θεσμικές και διαρθρωτικές προσαρμογές που πραγματοποίησαν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί εν όψει της ένταξης στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Η αναμενόμενη νομισματική ενοποίηση ταυτόχρονα με την απελευθέρωση των εγχώριων χρηματοπιστωτικών αγορών και της κίνησης κεφαλαίων, την ιδιωτικοποίηση τραπεζών υπό κρατικό έλεγχο και την τεχνολογική πρόοδο στην πληροφορική και τις τηλεπικοινωνίες ενίσχυσε ορισμένες τάσεις που επικρατούσαν στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Ανάμεσα σε αυτές ήταν η αύξηση του ανταγωνισμού, η δημιουργία μεγαλύτερων πιστωτικών οργανισμών μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών, η διεύρυνση της ποικιλίας και η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων χρηματοπιστωτικών προϊόντων αλλά και ο περιορισμός του διαμεσολαβητικού ρόλου των τραπεζών σε παραδοσιακές εργασίες. Ο ανταγωνισμός συγκεκριμένα αυξήθηκε παρά τις ενοποιήσεις τραπεζών, λόγω της ανάπτυξης της καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης, της προσφοράς νέων αποταμιευτικών και επενδυτικών προϊόντων, της εμφάνισης νέων πιστωτικών οργανισμών και της διασυνωριακής παροχής τραπεζικών υπηρεσιών, αλλά η αύξηση αυτή ενισχύθηκε περαιτέρω από την εισαγωγή του νέου νομίσματος που ενισχύει το βάθος και τη ρευστότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Με τη μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα σημειώθηκε μεταβολή των νομισματικών συνθηκών στην Ελλάδα. Ενώ μέχρι τις αρχές του 2000 η νομισματική πολιτική της έπρεπε να ακολουθήσει αντιπληθωριστική κατεύθυνση προκειμένου να ικανοποιηθούν τα κριτήρια ένταξής της στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους σημειώθηκε χαλάρωση της πολιτικής αυτής και εναρμόνιση του λειτουργικού πλαισίου άσκησης της προς αυτό του Ευρωσυστήματος. Το αποτέλεσμα ήταν η αισθητή μείωση των επιτοκίων και η αύξηση της διαθέσιμης ρευστότητας των τραπεζών με την Τράπεζα της Ελλάδος να αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτών των αλλαγών. Συγκεκριμένα, στη διάρκεια του 2000 τα επιτόκια της τράπεζας μειώθηκαν κατά 6 εκατοστιαίες μονάδες ενώ αποδεσμεύτηκε από την ίδια πόσο ύψους περίπου 700 δισεκατομμυρίων δραχμών μετά την κατάργηση των ειδικών μέτρων συγκράτησης της πιστωτικής επέκτασης που είχαν επιβληθεί το 1999.

Οι παραπάνω νομισματικές συνθήκες εντείνουν τις ανταγωνιστικές πιέσεις στο χρηματοπιστωτικό χώρο και συντελούν στην αναδιάρθρωση των στοιχείων του ενεργητικού και παθητικού των τραπεζικών ιδρυμάτων που ενίσχυσε τις τάσεις σύγκλισης της διάρθρωσης των ισολογισμών τους προς την αντίστοιχη των ευρωπαϊκών τραπεζών. Παράλληλα, αυξάνουν τις απαιτήσεις για αποτελεσματική παρακολούθηση και διαχείριση των κινδύνων που αναλαμβάνουν τα τραπεζικά σχήματα κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους. Ειδικότερα, τα χαμηλότερα επιτόκια και η αυξημένη ρευστότητα ενθάρρυναν την ανάπτυξη των πιστώσεων προς τον ιδιωτικό τομέα, τη μεγαλύτερη αξιοποίηση της διατραπεζικής αγοράς για την άντληση κεφαλαίων και την τοποθέτηση διαθέσιμων αλλά και την παροχή αποταμιευτικών προϊόντων από τις τράπεζες και άλλους οργανισμούς.

Οι τάσεις προβλέπεται να οδηγήσουν σε εξελίξεις αντίστοιχες προς εκείνες που παρατηρούνται σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν είναι άλλες από την περαιτέρω συμπίεση των περιθωρίων μεταξύ επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων, περιορισμό της διαμεσολάβησης των τραπεζικών οργανισμών σε παραδοσιακές τραπεζικές εργασίες και διαφοροποίηση των πηγών εσόδων τους. Όσον αφορά το τελευταίο αρκετές παραδοσιακές δραστηριότητες και ιδιαίτερα όσες σχετίζονται με την αγοραπωλησία συναλλάγματος περιορίστηκαν από άλλες εργασίες διαμεσολάβησης, όπως η διεκπεραίωση χρηματιστηριακών συναλλαγών, η διαχείριση διαθέσιμων, η

παροχή υπηρεσιών χρηματικών συναλλαγών καθώς και η παροχή συμβουλών και υπηρεσιών θεματοφυλακής. Μία ακόμη εξέλιξη αποτελεί η διεύρυνση των πιστωτικών και λειτουργικών κινδύνων αλλά και των κινδύνων αγοράς που δεν περιορίζονται πια στα εθνικά όρια, λόγω της αλληλεξάρτησης των χρηματοπιστωτικών αγορών, και απαιτούν αποτελεσματικότερη παρακολούθηση και διαχείριση. Επομένως, οι τράπεζες οφείλουν να επιδιώξουν την επίτευξη σωστής ισορροπίας μεταξύ της βελτίωσης της κερδοφορίας και της διατήρησης της χρηματοοικονομικής ευρωστίας τους.

Μακροπρόθεσμα, τώρα, οι επιδόσεις των ελληνικών τραπεζών θα εξαρτηθούν από την ικανότητα τους να ανταγωνιστούν επιτυχώς στην ευρωπαϊκή αγορά. Η βελτίωση της κερδοφορίας και της απόδοσης θα εξαρτάται όλο και περισσότερο από την επέκταση των εργασιών τους στην ενιαία αγορά είτε με την αυτόνομη παρουσία τους είτε στο πλαίσιο των συμμαχιών με πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού. Για το σκοπό αυτό αλλά και για την ενίσχυση της θέσης τους στην εγχώρια αγορά απαιτείται διαρκής προσπάθεια για μείωση του λειτουργικού κόστους, για τεχνολογικό εκσυγχρονισμό και για βελτίωση των γνώσεων και δεξιοτήτων του προσωπικού. Η κατάκτηση ανταγωνιστικής θέσης διεθνώς είναι συνυφασμένη επίσης με τη διατήρηση ισχυρής κεφαλαιακής βάσης καθώς και την αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων.

1.3.4 Η παρουσία των ελληνικών τραπεζών στο Βαλκανικό χώρο

Η διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων των ελληνικών τραπεζών μέσω της επέκτασης τους σε χώρες των Βαλκανίων έχει περάσει σε μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα φάση καθώς εκτιμάται ότι οι επενδύσεις τους στις περιοχές αυτές προσεγγίζουν τα 400 με 600 εκατομμύρια ευρώ. Οι ελληνικές τράπεζες επανέλαβαν αυτό που έκαναν άλλες ξένες τράπεζες σε διάφορες περιοχές του κόσμου, όπως οι ισπανικές που πέτυχαν σημαντική διείσδυση στην Πορτογαλία και τη Νότια Αμερική και οι αυστριακές που αναπτύχθηκαν σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, γειτονικές ή μη προς την Αυστρία. Έτσι επεκτάθηκαν στην ευρύτερη οικονομική και γεωπολιτική ζώνη των Βαλκανίων προσφέροντας τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες σε χώρες όπως η Ρουμανία, η Βουλγαρία και η Αλβανία.

Ένας από τους κυριότερους λόγους που οδήγησαν τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα να βγουν από τον ελληνικό χώρο είναι ο κορεσμός στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα καθώς τα περιθώρια λειτουργικού κέρδους περιορίστηκαν πολύ με αποτέλεσμα την αναζήτηση νέων αγορών που προσφέρουν τόσο ασφάλεια όσο και κάποια καλή κερδοφορία. Έτσι δεν επιλέχθηκαν οι τραπεζικές αγορές χωρών με έντονο ανταγωνισμό και αισθητή παρουσία μεγάλων διεθνών τραπεζών, όπως της Αγγλίας ή της Γερμανίας, αλλά αγορές που είναι γεωγραφικά πιο κοντά στην Ελλάδα και μπορούν να δώσουν τη δυνατότητα δημιουργίας προστιθέμενης αξίας.

Άλλοι λόγοι είναι ο χαμηλός βαθμός ανάπτυξης των οικονομιών και του χρηματοπιστωτικού χώρου των παραπάνω χωρών, οι προοπτικές που παρουσιάζουν οι χώρες αυτές για ανάπτυξη και ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και οι ισχυροί εμπορικοί δεσμοί που αναπτύσσονται με την Ελλάδα όπως επίσης και η τακτική των τραπεζών να ακολουθούν τους πελάτες τους σε περιοχές που έχουν ιδρύσει βιομηχανικές και εμπορικές μονάδες. Βέβαια, αυτό δε συνέβη σε όλες τις περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της Τράπεζας Πίστεως που ανέπτυξε δραστηριότητα στην Αλβανία χωρίς να ακολουθήσει συγκεκριμένους μεγάλους πελάτες της.

Στην προσπάθεια αυτή των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων για επέκταση των δραστηριοτήτων τους στα Βαλκάνια αντιμετώπισαν αρχικά κάποιες δυσκολίες. Αρκετές τράπεζες αγοράζοντας τοπικά τραπεζικά ιδρύματα βρέθηκαν μπροστά σε συστήματα που τις περισσότερες φορές ήταν απαρχαιωμένα. Υπήρχαν βασικά πράγματα που ήταν άγνωστα ενώ τα οργανωτικά σχήματα ήταν απομίμηση του κεντρικού με αποτέλεσμα τον υπερπληθυσμό, τις δυσλειτουργίες και την αδυναμία ελέγχου της καταστάσεως. Κατά συνέπεια, οι ελληνικές τράπεζες έπρεπε να προβούν σε ποικίλες παρεμβάσεις και να καθιερώσουν μεθοδολογίες και οργανωτικά σχήματα που ενώ ήταν απλά έπρεπε να εξηγηθούν λεπτομερώς ώστε να γίνουν κατανοητά. Γι' αυτό χρειάστηκε χρόνος και χρήμα για να φέρουν τις τράπεζες αυτές σε αποδεκτό σημείο λειτουργίας.

Επιπρόσθετα, είχαν να αντιμετωπίσουν τις διαφορετικές οικονομικές καταστάσεις και κυρίως αυτές των ντόπιων επιχειρήσεων που ήταν απαραίτητες για την έγκριση των χρηματοδοτήσεων. Στην περίπτωση των ελληνικών επιχειρήσεων που είχαν δραστηριότητα στις Βαλκανικές χώρες οι καταστάσεις αυτές μπορούσαν να εξασφαλιστούν από την Ελλάδα όμως με τις εκεί εταιρίες υπήρχαν συχνά δυσαναλογίες ή

μη εξηγήσιμες καταστάσεις που ανάγκαζαν τις τράπεζες να μην εμπλακούν σε δυσκολίες και να χάσουν έτσι μέρος της πελατείας τους. Αυτό είχε αντίκτυπο στην κερδοφορία τους διότι ενώ θα μπορούσαν να αποκτήσουν μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς προτιμούσαν να είναι επιφυλακτικές λαμβάνοντας υπόψη και τον παράγοντα του κινδύνου.

Όλα αυτά δείχνουν ότι θα χρειαστεί αρκετό χρονικό διάστημα για να γίνουν οι επενδύσεις στις παραπάνω περιοχές σημαντικό στοιχείο της κερδοφορίας των ελληνικών τραπεζών γεγονός που ενισχύεται από την υποανάπτυξη των ντόπιων κεφαλαιαγορών, το χαμηλό εισόδημα και τους χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας.

1.3.5 Η δομή και η διάρθρωση του τραπεζικού συστήματος σήμερα

Μέσα από την καταγραφή των βασικών χαρακτηριστικών που συνθέτουν σήμερα την ταυτότητα του εγχώριου τραπεζικού συστήματος και τη σύγκριση ορισμένων από αυτών με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά μπορούν να γίνουν κατανοητοί οι κίνδυνοι, οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες που διαμορφώνονται στη νέα πραγματικότητα.

Θα πρέπει αρχικά να γίνει λόγος για την πυκνότητα των καταστημάτων, το επίπεδο απασχόλησης και τα δίκτυα συναλλαγών στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των καταστημάτων ανά κάτοικο είναι χαμηλότερος του μέσου ευρωπαϊκού όρου, το ενεργητικό ανά κατάστημα είναι στο 1/3 με 1/2 του αντίστοιχου μέσου ευρωπαϊκού ενώ ο αριθμός των υπαλλήλων ανά κατάστημα είναι διπλάσιος του αντίστοιχου μέσου ευρωπαϊκού με αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους λειτουργίας και τη μείωση της αποδοτικότητας των καταστημάτων. Αλλά και τα δίκτυα συναλλαγών, όπως ATMs, κινητό και σταθερό τηλέφωνο και Internet, υστερούν των αντίστοιχων ευρωπαϊκών αν αναλογιστεί κανείς ότι στην Ελλάδα υπάρχουν 300 ATMs ανά 1 εκατομμύριο κατοίκους έναντι 600 ATMs μέσο ευρωπαϊκό όρο, με την Ισπανία στην κορυφή με 1.111 ATMs ανά 1 εκατομμύριο κατοίκους.

Ωστόσο, οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας τα τελευταία χρόνια για λόγους που σχετίζονται με το σταθερότερο μακροοικονομικό και νομισματικό περιβάλλον εξαιτίας της πορείας σύγκλισης και ένταξης στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, την αναπτυξιακή ώθηση που προκάλεσαν τα χαμηλότερα επιτόκια

της ευρωζώνης, την εισροή πόρων του Τρίτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και την εκτέλεση των έργων της Ολυμπιάδας 2004, δημιουργούν θετικό περιβάλλον για την ανάπτυξη των τραπεζικών εργασιών. Επιπλέον, η ελληνική αγορά παρουσιάζει συγκριτικά με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές αγορές δυνατότητες για ανάπτυξη των τραπεζικών εργασιών καθώς η σχέση των δανείων προς το ΑΕΠ στην Ελλάδα κυμαίνεται στο 45% ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι 85%, το ποσοστό των δανείων στο σύνολο του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών κατά μέσο όρο ισούται με 40% έναντι 55% με 60% στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες και τέλος η σχέση κεφαλαίων υπό διαχείριση σε αμοιβαία κεφάλαια προς ΑΕΠ κυμαίνεται στο 20% στην Ελλάδα ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο 30%.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι η μείωση της παρουσίας ξένων τραπεζών. Λίγα πλέον ξένα τραπεζικά ιδρύματα συνεχίζουν να λειτουργούν στην Ελλάδα είτε ως γραφεία αντιπροσωπείας είτε δραστηριοποιημένα με μικρά δίκτυα στοχεύοντας στην εξυπηρέτηση του πιο ευκατάστατου τμήματος του ελληνικού πληθυσμού, όπως η HSBC και η Citigroup. Ο λόγος για τον οποίο οι ξένες τράπεζες δεν επιχειρούν μια αυτόνομη και ολοκληρωμένη παρουσία στη λιανική τραπεζική με πλήρως ανεπτυγμένο δίκτυο που θα αποτελούσε απειλή για τις ελληνικές τράπεζες είναι το ότι δεν βρίσκουν αρκετά ελκυστική σε μέγεθος, αποδοτικότητα και προοπτικές την τοπική αγορά. Από την άλλη όμως, πρέπει να επισημανθούν οι συνεργασίες αρκετών ελληνικών τραπεζών με ισχυρές ξένες τράπεζες μέσω μικρής μετοχικής συμμετοχής των τελευταίων στο κεφάλαιο των πρώτων που επιδίωξαν με αυτό τον τρόπο πρόσβαση στις διεθνείς αγορές, απόκτηση τεχνογνωσίας σε ορισμένους τομείς και δυνατότητα άντλησης, τοποθέτησης ή διαχείρισης κεφαλαίων πελατών. Παραδείγματα τέτοιων συνεργασιών αποτελούν οι συνεργασίες της EFG Eurobank Ergasias με τη Deutsche Bank και της Εμπορικής με τη Credit Agricole.

Αναφορικά τώρα με τις συγχωνεύσεις και εξαγορές, ενώ είχαν κύριο στόχο την επίτευξη συνεργείων στα έσοδα και την απόκτηση της κρίσιμης μάζας δικτύου, όπως συνέβη στις περιπτώσεις συγχωνεύσεων και εξαγορών μεταξύ της Eurobank, Ergo και Κρήτης, της Εθνικής και Κτηματικής αλλά και της Πίστewος με την Ιονική, επιπλέον κίνητρο για την επίτευξη τέτοιων συνεργασιών αποτελεί η επίτευξη σημαντικών μειώσεων κόστους σε δίκτυα, προσωπικό, κεντρικές υπηρεσίες και κεντρικές επιχειρησιακές μονάδες. Άλλοι

πιθανοί λόγοι είναι η ανάπτυξη νέων αγορών και δραστηριοτήτων λόγω μεγαλύτερου μεγέθους, η στρατηγική βελτίωση των περιθωρίων κέρδους λόγω μικρότερου αριθμού ανταγωνιστριών τραπεζών καθώς και η μείωση του κόστους δανεισμού και άντλησης κεφαλαίων.

Επιπλέον, οι ελληνικές τράπεζες ανέπτυξαν δραστηριότητες στο εξωτερικό που περιορίζονται στο χώρο των Βαλκανίων και της Κύπρου. Εκτός των περιοχών αυτών οι δραστηριότητες είναι ελάχιστες με ασήμαντη επίπτωση στην κερδοφορία τους, μάλιστα κάτω του 2% με 3% του συνόλου. Εξαίρεση αποτελεί η Εθνική Τράπεζα που δημιούργησε ή κληρονόμησε μικρές τράπεζες στο εξωτερικό, όπως στον Καναδά, στις ΗΠΑ, στη Γερμανία και στη Νότια Αφρική, με στόχο την εξυπηρέτηση του ελληνισμού της διασποράς. Η παρουσία των ελληνικών τραπεζών στα Βαλκάνια και την Κύπρο, όπως της Εθνικής Τράπεζας, της Alpha Bank και της EFG Eurobank Ergasias, μπορεί να είναι αξιοσημείωτη ωστόσο η επίπτωση της στο ενεργητικό και τα έσοδα των ελληνικών τραπεζών είναι μικρή. Ακόμη πιο περιορισμένη είναι η επίπτωση της στην κερδοφορία τους, ενώ καμία ελληνική τράπεζα, με εξαίρεση την παρουσία της Εθνικής Τράπεζας στα Σκόπια, δεν ελέγχει μερίδιο αγοράς πάνω από μονοψήφιο αριθμό στις παραπάνω χώρες.

Η ένταση του ανταγωνισμού στο σημερινό ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι ένα ακόμη χαρακτηριστικό του. Τα αίτια που τη δημιούργησαν είναι η εμφάνιση αρκετών νέων πιστωτικών ιδρυμάτων, η διασυνοριακή παροχή τραπεζικών υπηρεσιών και η ανάπτυξη των συνεταιριστικών τραπεζών και των κεφαλαιαγορών. Οι ανταγωνιστικές πιέσεις εντάθηκαν επίσης λόγω της περαιτέρω επέκτασης των απευθείας τραπεζικών συναλλαγών που διενεργούνται μέσω του τηλεφώνου και του διαδικτύου καθώς και των διασυνοριακών συναλλαγών που διευκολύνονται και από την τεχνολογική πρόοδο αλλά και λόγω της εισαγωγής του ευρώ. Έτσι τα μερίδια αγοράς μεταβάλλονται με κέρδη για τις ιδιωτικές τράπεζες και απώλειες για τις κρατικές και κυρίως για την Εθνική Τράπεζα και την Αγροτική Τράπεζα.

Η διάρθρωση, τώρα, του ενεργητικού και των εσόδων των ελληνικών τραπεζών κατά κύριο λόγο διαφέρει από το μέσο όρο των ευρωπαϊκών τραπεζών. Οι τοποθετήσεις σε ομόλογα, ακίνητα και μετοχές μη στρατηγικού χαρακτήρα ξεπερνούν το 30% με 35% του ενεργητικού ενώ η παραπάνω σύνθεση δεν συναντάται στην Ευρώπη. Τα έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις προσεγγίζουν το 25% με 30% του συνόλου των εσόδων

ποσοστό που στο εξωτερικό φτάνει το 16%, τα έσοδα από προμήθειες βρίσκονται σε επίπεδο κάτω του 20% του συνόλου κάτι που στην Ευρώπη ανέρχεται στο 30% με 35% ενώ τα καθαρά έσοδα από τόκους μπορεί να προσεγγίζουν τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά επίπεδα ως ποσοστό του συνόλου των εσόδων όμως το 25% με 30% προέρχεται από τόκους ομολόγων. Από την άλλη, το υψηλό ποσοστό χρεογράφων στο ενεργητικό των ελληνικών τραπεζών τις καθιστά πιο ευάλωτες στις διακυμάνσεις της κεφαλαιαγοράς και εισάγουν υψηλή μεταβλητότητα στην κερδοφορία τους.

Αξίζει, τέλος, να αναφερθεί κανείς στο κόστος λειτουργίας των ελληνικών τραπεζών. Το γεγονός ότι η σχέση κόστους προς έσοδα ξεπερνά το 70% τη στιγμή που στην Ευρώπη φτάνει το 55% και η σχέση κόστους προς ενεργητικό υπερβαίνει το 2.5 έναντι 1.8 κατά μέσο όρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση υποδηλώνει την ανάγκη λήψης σοβαρών μέτρων μείωσής του. Η ανάγκη αυτή είναι ακόμη πιο επιτακτική αν αναλογιστεί κανείς ότι με τη μελλοντική επιβράδυνση της ανάπτυξης των τραπεζικών εργασιών, λόγω της ωρίμανσης της ελληνικής αγοράς, την ένταση του ανταγωνισμού σε όλους τους τομείς και τις επιπτώσεις των νέων εφαρμογών της τεχνολογίας στην τραπεζική το ζήτημα του κόστους θα αναδειχθεί σε κυρίαρχο ανταγωνιστικό στοιχείο.

1.3.6 Το τραπεζικό σύστημα μπροστά στο νέο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας

Η επιτυχής εφαρμογή του νέου συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας θα αυξήσει την αποτελεσματικότητα της τραπεζικής εποπτείας και θα συμβάλει με αυτό τον τρόπο ουσιαστικά στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα. Τόσο οι τράπεζες όσο και οι εποπτικές αρχές θα πρέπει έγκαιρα και συστηματικά να προβούν στις απαραίτητες προσαρμογές, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του νέου συμφώνου και έτσι να ισχυροποιήσουν την ανταγωνιστική θέση του τραπεζικού συστήματος και την ανθεκτικότητά του σε περιόδους κρίσεων.

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα υπάρχει αρκετή διαφοροποίηση ως προς το βαθμό προετοιμασίας των τραπεζών με ορισμένες από αυτές να έχουν έγκαιρα συνειδητοποιήσει την ανάγκη προσαρμογής των εσωτερικών συστημάτων τους και έχουν προχωρήσει, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο, στην υιοθέτηση μεθόδων

εσωτερικών διαβαθμίσεων για τον υπολογισμό του πιστωτικού κινδύνου και των σχετικών κεφαλαιακών απαιτήσεων. Από την άλλη, η Τράπεζα της Ελλάδος ως υπεύθυνη για την άσκηση της εποπτείας παρακολουθεί και ενθαρρύνει τις προσπάθειες των τραπεζών για επιτάχυνση των προσπαθειών αξιολόγησης των στατιστικών στοιχείων ώστε να υιοθετηθούν οι προηγμένες μέθοδοι όχι τόσο για λόγους φήμης όσο για λόγους ανταγωνισμού και ακριβέστερης μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου. Επιπλέον, προσαρμόζει σταδιακά και τις δικές της μεθόδους και ήδη έχει υιοθετήσει νέο οργανόγραμμα, το οποίο είναι καλύτερα προσαρμοσμένο στις σημερινές απαιτήσεις για την άσκηση αποτελεσματικής εποπτείας επί των τραπεζών και των λοιπών εποπτευόμενων από αυτή επιχειρήσεων. Ταυτόχρονα, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση και εκπαίδευση του υφιστάμενου ανθρώπινου δυναμικού της, που από κοινού με εξειδικευμένους επαγγελματίες θα αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που θέτει η εφαρμογή του καινούργιου πλαισίου και γενικότερα η άσκηση εποπτείας με βάση τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές.

Ωστόσο, όπως είναι αναμενόμενο, θα υπάρξουν κάποιες αρχικές δυσκολίες κατά τη μετάβαση από το ισχύον σύστημα στο νέο. Οι ελληνικές τράπεζες θα οδηγηθούν να ζητήσουν αντίστοιχη απόδοση από τις εργασίες που θα έχουν σε ορισμένα τμήματα της πελατείας τους αναλόγως του αναλαμβανόμενου κινδύνου. Διαφορετικά θα είναι αυτές που θα διακινδυνεύσουν μία χειρότερη βαθμολόγηση στα πλαίσια του νέου κανονισμού της Βασιλείας γεγονός που σημαίνει ότι δεν μπορούν να δίνουν χαμηλότοκο δάνειο σε επικίνδυνες χρήσεις. Κατά συνέπεια, θα υπάρξει δυσκολία αν θελήσουν να είναι απολύτως συνεπείς με τις νέες υποχρεώσεις καθώς θα πρέπει να είναι πολύ σφύρονες στην πιστωτική τους επέκταση με αντίκτυπο, φυσικά, στους ρυθμούς ανάπτυξης των εργασιών τους.

Από την άλλη υπάρχει το θέμα του κόστους σε ανθρώπους, χρόνο, χρήμα και μηχανογράφηση για την οργάνωση παρόμοιων συστημάτων χωρίς όμως η επένδυση σε πολλούς υπαλλήλους και πανάκριβα συστήματα να σημαίνει ότι είναι τόσο καθοριστική όσο η μεθοδικότητα και η ποιότητα των αναλύσεων καθώς και η εμπειρία. Τα συστήματα που χρειάζονται πρέπει να βοηθούν αρχικά στην πρόβλεψη του κινδύνου και στη συνέχεια στη μέτρηση των ζημιών και κερδών με την κατανομή του κόστους και των κινδύνων για κάθε τμήμα του ενεργητικού και όχι γενικά για το ενεργητικό. Τέλος, λόγω

της αρχιτεκτονικής του συστήματος οι λιγότερο αποτελεσματικές μονάδες κινδυνεύουν να βρεθούν σε υποδεέστερη θέση με αποτέλεσμα να τίθεται υπό αμφισβήτηση η λειτουργία τους. Πρέπει να δοθεί έτσι έμφαση στην αποτελεσματικότητα των συστημάτων και στην καλύτερη παρακολούθηση και διαχείριση των κινδύνων με το διαχωρισμό των επιμέρους τμημάτων της παραγωγής, την ορθολογικότερη τιμολόγηση, την παρακολούθηση

1.3.7 Η συμβολή των ελληνικών τραπεζών προς το κοινωνικό σύνολο και την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας

Τα τελευταία χρόνια ο τραπεζικός κλάδος συμβάλλει στην πορεία ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Ορισμένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα του είναι η προσφορά καλύτερης ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών, η βελτίωση της παραγωγικότητας του, η μείωση του κόστους χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και νοικοκυριών, η δημιουργία προϋποθέσεων για την ανάπτυξη άλλων κλάδων αλλά και η πρωτοπορία του στη διεθνοποίηση της ελληνικής οικονομίας.

Ειδικότερα, οι τράπεζες προσφέρουν από τη μία ευέλικτα χορηγητικά προϊόντα για τους ιδιώτες καλύπτοντας την ανάγκη τόσο για απόκτηση αγαθών όσο και για αγορά κατοικίας και από την άλλη νέα αποταμιευτικά προϊόντα, όπως καταθέσεις ταμειευτηρίου και προθεσμίας, αμοιβαία κεφάλαια και καταθέσεις εγγυημένου κεφαλαίου. Επιπλέον, προσφέρουν συνολική και ευέλικτη εξυπηρέτηση στις επιχειρήσεις καλύπτοντας έτσι τόσο τις μακροχρόνιες ανάγκες τους σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό όσο και τις βραχυχρόνιες ανάγκες σε ρευστότητα.

Οι παραπάνω βελτιώσεις στα προϊόντα και υπηρεσίες έγιναν με επενδύσεις σε υψηλή τεχνολογία και ανθρώπινο κεφάλαιο. Έγιναν προσπάθειες για τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό σε συστήματα μηχανογράφησης των τραπεζικών εργασιών και σε εξοπλισμό που απαιτείται για την προώθηση εναλλακτικών δικτύων διανομής των προϊόντων, όπως αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές, τηλεφωνική τραπεζική και τραπεζική μέσω διαδικτύου. Όλα αυτά όμως προϋποθέτουν την ύπαρξη εξειδικευμένου προσωπικού με αποτέλεσμα οι τράπεζες να έχουν μεριμνήσει για την πρόσληψη

ειδικευμένων στελεχών και την εκπαίδευση του προσωπικού τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική αύξηση της παραγωγικότητας των τραπεζών και μάλιστα σε ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό της Ευρωζώνης.

Επιπρόσθετα, οι ελληνικές τράπεζες έχουν μειώσει σημαντικά το κόστος χρηματοδότησης για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Μέσα από τη βελτίωση της λειτουργικής δομής τους, τον εντεινόμενο ανταγωνισμό στον τραπεζικό κλάδο και τη νομισματική ενοποίηση τα τραπεζικά επιτόκια μειώθηκαν αισθητά και μάλιστα σε σημείο που να συγκλίνουν με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι τα επιτόκια των στεγαστικών δανείων είναι χαμηλότερα από ότι στην Ευρώπη και ειδικότερα η δόση ενός στεγαστικού δανείου δε διαφέρει από το ενοίκιο ενώ για τις επιχειρήσεις το κόστος χρηματοδότησης δεν αποτελεί πλέον πρόσκομμα στην παραγωγική δραστηριότητα.

Μία άλλη σημαντική συμβολή του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι οι προϋποθέσεις που δημιουργούν για την ανάπτυξη άλλων κλάδων της ελληνικής οικονομίας. Από τη μία δημιουργήσαν την απαραίτητη ζήτηση για την ανάπτυξη ορισμένων κλάδων και από την άλλη την προσφορά για την επάνοδο άλλων κλάδων στην Ελλάδα. Ειδικότερα, η αυξημένη ζήτηση των τραπεζών για μηχανολογικό εξοπλισμό ωφέλησε τον κλάδο της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών ενώ η προσπάθεια τους για βελτίωση των προσφερομένων τραπεζικών υπηρεσιών, όπως τηλεφωνική τραπεζική και τραπεζική μέσω διαδικτύου, οδήγησε σε συνεργασία με τον κλάδο των τηλεπικοινωνιών. Παράλληλα, η βελτίωση των υπηρεσιών και της ποιότητας εξυπηρέτησης από τις τράπεζες σε συνδυασμό με τη δυνατότητα σύναψης κοινοπρακτικών δανείων οδήγησε στη στροφή κλάδων που χρησιμοποιούσαν χρηματοπιστωτικές εταιρείες του εξωτερικού, όπως ο ναυτιλιακός, στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και στη σταδιακή επαναφορά των δραστηριοτήτων τους στην Ελλάδα.

Δε θα πρέπει να παραληφθεί επίσης, το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες προωθούν τον εκσυγχρονισμό των ελληνικών επιχειρήσεων. Αυτό επιτυγχάνεται με την παροχή φτηνής και σταθερής χρηματοδότησης που τις δίνει σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα αλλά και μέσω απαιτήσεων για πληροφόρηση κατά την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας τους που οδηγεί άμεσα σε αύξηση της αποδοτικότητας τους καθώς

αναγκάζονται να αλλάξουν νοοτροπία και πρακτικές. Έτσι οι τράπεζες δίνουν έμφαση στην επαρκή ρευστότητα και υγιή κερδοφορία τους, ζητούν τη γνωστοποίηση της στρατηγικής τους και την ύπαρξη επιχειρηματικού σχεδίου και απαιτούν μεγαλύτερη διαφάνεια στα οικονομικά τους στοιχεία.

Από την άλλη, αξιοσημείωτη είναι η πρωτοπορία των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων στη διεθνοποίηση της ελληνικής οικονομίας. Μέσω της προσπάθειας τους για επέκταση των δραστηριοτήτων τους σε χώρες κυρίως των Βαλκανίων, μέσω επένδυσης ύψους 550 εκατομμυρίων ευρώ για το διάστημα 1990 - 2002, έχουν πια αναπτυχθεί σε αυτές παρέχοντας σημαντική υποστήριξη στις ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη συγκεκριμένη περιοχή και αποκτώντας σημαντικό ρόλο στις τοπικές αγορές ιδιωτών και επιχειρήσεων. Το αποτέλεσμα είναι να ενισχύεται ο διεθνής χαρακτήρας των ελληνικών τραπεζών, να τίθενται οι προοπτικές για τη διεύρυνση των πηγών κερδοφορίας στην Ελλάδα και να δίνεται ώθηση στην ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών.

Τέλος, οι ελληνικές τράπεζες ανταποκρίνονται στην κοινωνική ευθύνη που έχουν αναγνωρίζοντας τη σημασία του κοινωνικού έργου και φροντίζοντας για την εξέλιξη της οικονομίας και του πολιτισμού. Ειδικότερα, προσφέρουν πλήθος παροχών στους δικούς τους εργαζομένους αλλά και υποστήριξη σε έκτακτες περιπτώσεις, όπως στους σεισμοπαθείς της Αθήνας το 1999. Φροντίζουν ακόμη να στηρίζουν ερευνητικά προγράμματα, να υποστηρίζουν πολιτιστικές εκδηλώσεις σε όλους τους τομείς, να μειώσουν την επιβάρυνση του περιβάλλοντος από δικές τους εργασίες χρηματοδοτώντας προγράμματα προστασίας του περιβάλλοντος και παραγωγής εναλλακτικών μορφών ενέργειας αλλά και να συνεισφέρουν στη χρηματοδότηση εκδηλώσεων και αθλητικών ομάδων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Τα τελευταία χρόνια που το ελληνικό οικονομικό σύστημα υφίσταται σημαντικές αλλαγές, όπως η έναρξη των διαδικασιών για την οικονομική ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι διεθνείς τάσεις για παγκοσμιοποίηση και απελευθέρωση των αγορών, η αλματώδης πρόοδος της τεχνολογίας αλλά και πιο πρόσφατα η προετοιμασία για την εισαγωγή του νέου νομίσματος, έχουν γίνει προσπάθειες για μοντεροποίηση και προσαρμογή του στα διεθνώς αποδεκτά πρότυπα. Αυτές οι αλλαγές, όπως ήταν φυσικό, δεν άφησαν ανεπηρέαστα τα τραπεζικά ιδρύματα που από τη μία έχουν ξεκινήσει μια προσπάθεια αναδόμησης των λειτουργιών τους σε όλα τα τμήματα των τραπεζικών εργασιών και από την άλλη καταφεύγουν στις εξαγορές και συγχωνεύσεις και στην αύξηση κεφαλαίου προκειμένου να αντεπεξέλθουν σε ένα ανταγωνιστικό οικονομικό και νομισματικό περιβάλλον και να πετύχουν ικανοποιητικά επίπεδα αποδοτικότητας και κερδοφορίας.

Η εξέταση των επιπέδων αυτών καθώς και των παραγόντων που προσδιορίζουν την αποδοτικότητα και κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων έχει συγκεντρώσει το ενδιαφέρον πολλών μελετητών στη σύγχρονη βιβλιογραφία. Οι Alexakis, Thomadakis και Xanthakis (1995) εξέτασαν την κερδοφορία των ελληνικών εμπορικών τραπεζών κατά την περίοδο 1980 - 1991. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι καθοριστικοί παράγοντες για την κερδοφορία των συγκεκριμένων τραπεζών ήταν αρκετά διαφορετικοί από εκείνους άλλων κρατών. Η απελευθέρωση, ωστόσο, του ελληνικού οικονομικού συστήματος κατά την περίοδο μελέτης έχει φέρει αυτούς τους παράγοντες πιο κοντά στη διεθνή εμπειρία ομαλοποιώντας με αυτό τον τρόπο τη συμπεριφορά των τραπεζών.

Λίγο αργότερα, ο Vasiliou (1996) επιχείρησε να ερευνήσει τις διαφορές στην αποδοτικότητα μεταξύ των ελληνικών τραπεζών, υψηλής και χαμηλής κερδοφορίας, για

την περίοδο 1977 - 1986 χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία statistical cost accounting. Οδηγήθηκε, τελικά, στο συμπέρασμα ότι η διαχείριση των στοιχείων του ενεργητικού διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στην επίτευξη υψηλής κερδοφορίας και στην εξήγηση των διαφορών στην αποδοτικότητα των τραπεζών, σε αντίθεση με τη διαχείριση του παθητικού που παίζει μικρό ρόλο.

Όσον αφορά το κόστος δομής και τις οικονομίες κλίμακας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, αυτά εξετάστηκαν από τους Karafola και Mantaka (1996) για την περίοδο 1980 - 1989. Χρησιμοποίησαν μια υπερλογαριθμική συνάρτηση κόστους (translogarithmic cost function) που περιελάμβανε μεταβλητές όπως το σύνολο του ενεργητικού, το κεφάλαιο και την τεχνολογική πρόοδο. Βάσει των αποτελεσμάτων, απέδειξαν ότι η επίδραση των τεχνολογικών εξελίξεων είναι ασήμαντη στις συνολικές δαπάνες και υπάρχουν δύο πιθανές εξηγήσεις για αυτό. Σύμφωνα με την πρώτη, η εισαγωγή της νέας τεχνολογίας δεν έχει ακόμα χρησιμοποιηθεί πλήρως με αποτέλεσμα τη μικρή αύξηση της τραπεζικής δραστηριότητας. Με βάση τη δεύτερη, οι ελληνικές τραπεζικές εργασίες έχουν σηματοδοτηθεί από μία σειρά εργασιακών ρυθμιστικών ενεργειών που δημιούργησαν εντάσεις στις σχέσεις μεταξύ των εργαζομένων και της διοίκησης των τραπεζών. Αυτές οι εντάσεις οδήγησαν, στις περισσότερες περιπτώσεις, σε μείωση της θέλησης για δημιουργική εργασία με αποτέλεσμα την αύξηση των δαπανών λειτουργίας και τη μείωση της παραγωγικότητας.

Ο Noulas (1997) μελέτησε την παραγωγικότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Συγκεκριμένα, χρησιμοποίησε τον δείκτη παραγωγικότητας Malmquist και την τεχνική περιβάλλουσα ανάλυση δεδομένων (DEA - Data Envelopment Analysis) για να αξιολογήσει την απόδοση των κρατικών έναντι των ιδιωτικών τραπεζών για την περίοδο 1991 - 1992. Τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε ήταν η αύξηση της παραγωγικότητας των κρατικών τραπεζών σε βαθμό μεγαλύτερο από την αντίστοιχη των ιδιωτικών, η τεχνολογική πρόοδος των κρατικών σε αντίθεση με των ιδιωτικών που δεν σημείωσε καμία αλλαγή στην περίοδο μελέτης και, τέλος, η αύξηση της αποδοτικότητας των ιδιωτικών έναντι της μείωσης των κρατικών. Αναφορικά με την παραγωγικότητα η αύξηση της για τις κρατικές τράπεζες αποδίδεται στην τεχνολογική πρόοδο που σημείωσαν ενώ για τις ιδιωτικές στην αυξημένη αποδοτικότητα τους.

Την ίδια χρονιά, ο Athanassopoulos (1997) εξέτασε την αποδοτικότητα 68 εμπορικών τραπεζικών υποκαταστημάτων στην Ελλάδα χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία DEA. Βάσει των αποτελεσμάτων, η τοποθεσία των υποκαταστημάτων, το μέγεθος του δικτύου, η ποικιλία των οικονομικών προϊόντων, οι δυνατότητες του προσωπικού καθώς και η αξιοπιστία των υπηρεσιών συμβάλλουν σημαντικά στην επίτευξη των τραπεζικών στόχων. Από την άλλη, σημαντική είναι η πρόβλεψη του αναλυτή σχετικά με τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσουν οι τράπεζες στην αύξηση του μεγέθους των πελατών τους, κυρίως με την προώθηση νέων προϊόντων, ενώ εκτιμάται ότι θα πρέπει να τιμολογήσουν τα νέα προϊόντα με τρόπο που να προσελκύσουν τους ήδη υπάρχοντες πελάτες ώστε να έχουν παρόμοια περιθώρια κέρδους με τα αντίστοιχα κέρδη από τα ήδη προσφερόμενα προϊόντα.

Μέσω μιας άλλης τεχνικής οι Ζοπουνίδης, Δούμπος και Γεωργίου (1997) αξιολόγησαν τη δυναμικότητα 27 τραπεζικών υποκαταστημάτων της Τράπεζας της Ελλάδος για τη χρονική περίοδο 1992 - 1993. Χρησιμοποίησαν την πολυκριτήρια μέθοδο UTADIS (Utilites Additives DIScriminatives) βάσει της οποίας έγινε η ταξινόμηση των υποκαταστημάτων σε τρεις προκαθορισμένες κατηγορίες ανάλογα με τη δυναμικότητα τους. Μέσα από την ανάλυση προκύπτει ότι το σημαντικότερο κριτήριο για την ταξινόμηση είναι η καταμέτρηση και διαλογή τραπεζογραμματίων. Ορισμένα άλλα σημαντικά κριτήρια για το έτος 1992 είναι οι χρηματοπαραλαβές από αλλά υποκαταστήματα της τράπεζας και οι χρηματοποστολές προς άλλα υποκαταστήματα της τράπεζας ενώ για το έτος 1993 οι χρηματοποστολές προς άλλα υποκαταστήματα της τράπεζας καθώς και η εισαγωγή εντολών σε δραχμές.

Δύο χρόνια αργότερα, ο Νούλας (1999) εξέτασε την κερδοφορία και την αποτελεσματικότητα 19 ελληνικών εμπορικών τραπεζών για την περίοδο 1993 - 1998 χρησιμοποιώντας δύο δείκτες, τον δείκτη απόδοσης του ενεργητικού και τον δείκτη απόδοσης των ιδίων κεφαλαίων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα παρατήρησε ότι η συμπεριφορά των δύο αυτών δεικτών είναι η ίδια ακολουθώντας πτωτική πορεία μέχρι το 1996 και ανοδική για το διάστημα 1997 - 1998. Αναφορικά με την κερδοφορία, διαπίστωσε ότι σημείωσε βελτίωση τα δύο τελευταία έτη της μελέτης σε σχέση με το 1996 αλλά η βελτίωση αυτή δεν ήταν αρκετή για να ξεπεράσει την κερδοφορία του 1993 ή του 1994. Το 1996, όμως, ήταν ένα χαρακτηριστικό έτος δεδομένου ότι μερικές

τράπεζες και ειδικότερα οι κρατικές κράτησαν μεγάλα ποσά σε προβλέψεις στοχεύοντας έτσι στην εξυγίανση του χαρτοφυλακίου τους με αποτέλεσμα να σημειώσουν μειωμένη λογιστική κερδοφορία.

Οι Σταικούρας και Στελιάρου (1999) ερεύνησαν τους παράγοντες κερδοφορίας 17 ελληνικών εμπορικών τραπεζών για τα έτη 1991 - 1998. Χρησιμοποίησαν τους δείκτες χρηματοοικονομικής και βιομηχανικής αποδοτικότητας σε σχέση με ενδογενείς παράγοντες που σχετίζονται με αποφάσεις των διοικήσεων των τραπεζών και εξωγενείς που έχουν να κάνουν με μεταβολές του οικονομικού περιβάλλοντος στο οποίο αναπτύσσουν δραστηριότητα οι τράπεζες. Βάσει των αποτελεσμάτων, η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών συσχετίζεται αρνητικά με τον πληθωρισμό, το ιδιοκτησιακό καθεστώς, το λόγο των αποθεματικών για δανειακές επισφάλειες προς το σύνολο των χορηγούμενων δανείων καθώς και το λόγο των δανείων προς το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού. Αντίθετα, ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες έχουν θετική συσχέτιση με την κερδοφορία παρά το γεγονός ότι είναι μη σημαντικές μεταβλητές.

Αντικείμενο μελέτης αποτέλεσαν οι συνθήκες ανταγωνισμού στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα για την περίοδο 1993 - 1995 για τους Hondrogiannis, Lolos και Papapetrou (1999). Με τη βοήθεια της τεχνικής μη δομικής εκτίμησης (non-structural estimation) απέδειξαν ότι τα τραπεζικά κέρδη σημειώθηκαν κάτω από συνθήκες μονοπωλιακού ανταγωνισμού. Επιπλέον, διαπίστωσαν ότι το επίπεδο του ανταγωνισμού στον ελληνικό τραπεζικό τομέα επηρεάστηκε από την εξάλειψη των ελέγχων ανταλλαγής, την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων, τη θέσπιση της Δεύτερης Τραπεζικής Ευρωπαϊκής Οδηγίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και τις εποπτικές ρυθμίσεις. Ένα τρίτο συμπέρασμα στο οποίο κατέληξαν είναι οι μη ικανοποιητικές συνθήκες του ανταγωνισμού και η επιτακτική ανάγκη για ένα σύγχρονο και ευέλικτο οικονομικό σύστημα που, όμως, με την απελευθέρωση και την άρση των ελέγχων στο τραπεζικό σύστημα έχουν υπάρξει ενδείξεις του ανταγωνισμού στα μέσα της δεκαετίας του 1990.

Λίγο αργότερα, οι Spathis και Kosmidou (2000) ερεύνησαν τις διαφορές στην αποδοτικότητα των μικρών και μεγάλων ελληνικών τραπεζών καθώς και τους παράγοντες της αποδοτικότητας που σχετίζονται με το μέγεθος των τραπεζών για την περίοδο 1990 - 1998. Βασίστηκαν στα λογιστικά στοιχεία των τραπεζών και με τη

βοήθεια μονομεταβλητών και πολυμεταβλητών τεχνικών, όπως της βηματικής λογιστικής παλινδρόμησης (stepwise logistic regression) έδειξαν ότι οι μεγάλες τράπεζες είναι αποτελεσματικότερες από τις μικρές. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τις πρώτες αυτές χαρακτηρίζονται από υψηλή απόδοση ενεργητικού, χαμηλή απόδοση ιδίων κεφαλαίων και επιτοκίου ενώ όσον αφορά τις μικρές διακρίνονται από υψηλή απόδοση ιδίων κεφαλαίων, επιτοκίου καθώς και κεφαλαιακή επάρκεια.

Οι Spathis και Kosmidou (2000) εξέτασαν, επίσης, το κόστος και τα οφέλη που θα υπάρξουν λόγω της εισαγωγής του ευρώ στην Ελλάδα εκτιμώντας την αλλαγή στα κέρδη των τραπεζών. Βάσει της ανάλυσης τους, οι τράπεζες θα αντιμετωπίσουν μείωση των κερδών τους κατά την περίοδο 2002 - 2007 αλλά μακροπρόθεσμα θα σημειώσουν αύξηση. Επιπλέον, αναμένεται ότι στην προσπάθεια τους να ακολουθήσουν την εισαγωγή του νέου νομίσματος μέσω της αναζήτησης νέων εισοδηματικών πόρων θα αντιμετωπίσουν απώλειες, οι οποίες σε συνδυασμό με τον έντονο ανταγωνισμό θα τις οδηγήσουν στην αγορά μικρών ή μεσαίων επιχειρήσεων. Η αγορά αυτή αποτελεί, εκτός από τραπεζική επένδυση, τρόπο πρόσβασης στις διεθνείς νομισματικές αγορές καθώς και τρόπο αντιμετώπισης του κεφαλαίου μίσθωσης και του επιχειρηματικού κινδύνου.

Δύο χρόνια μετά, οι Spathis, Kosmidou και Doumpos (2002) εξέτασαν την αποδοτικότητα και κερδοφορία 23 ελληνικών τραπεζών, τόσο μικρών όσο και μεγάλων, για την περίοδο 1990 - 1999, λαμβάνοντας υπόψη βασικούς χρηματοοικονομικούς δείκτες και χρησιμοποιώντας τις πολυκριτήριες μεθοδολογίες UTADIS και M.H.DIS (Multi-Hierarchical DIScriminatives). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι μεγάλες τράπεζες κατά μέσο όρο είναι πιο αποδοτικές από τις μικρές. Και οι δύο όμως κατηγορίες τραπεζών παρουσιάζουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, από τη στιγμή που οι μικρές είναι πιο αποδοτικές όσον αφορά τη δημιουργία εσόδων ενώ οι μεγάλες έχουν μικρότερο λειτουργικό κόστος χάρη στις οικονομίες κλίμακας και στο δίκτυο τους. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι πιθανό, βάσει των ερευνητών, να αλλάξουν εξαιτίας των νέων τεχνολογιών, των νέων τραπεζικών προϊόντων και κυρίως της αναδιάρθρωσης των τραπεζικών λειτουργιών μέσα από τις εξαγορές και τις συγχωνεύσεις.

Επίσης, στα πλαίσια μελέτης της αποτελεσματικότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος οι Stathas, Kosmidou, Doumpos και Zopounidis (2002) εκτίμησαν την απόδοση 20 ελληνικών εμπορικών τραπεζών για την περίοδο 1995 - 1999 μέσω

πολυκριτήριας προσέγγισης. Αναλυτικότερα, χρησιμοποίησαν την πολυμεταβλητή στατιστική ανάλυση (multivariate statistical analysis) για την επιλογή των σημαντικότερων χρηματοοικονομικών δεικτών που περιγράφουν τη ρευστότητα, την αποδοτικότητα, την κεφαλαιουχική επάρκεια, την επενδυτική δραστηριότητα και την ανάπτυξη των τραπεζών και στη συνέχεια εφάρμοσαν την πολυκριτήρια μεθοδολογία PROMETHEE για την κατάταξη των τραπεζών βάσει των χρηματοοικονομικών επιδόσεων τους. Παρατήρησαν, τελικά, ότι η ΕΤΕΒΑ τράπεζα βρίσκεται στην πρώτη θέση της κατάταξης, γεγονός που δηλώνει ότι είναι και η αποτελεσματικότερη από τις υπό εξέταση τράπεζες, σε αντίθεση με τη Χiosbank και την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος που βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις.

Οι Christopoulos, Lolos και Tsionas (2002) υπολόγισαν το κόστος αποδοτικότητας της ελληνικής τραπεζικής βιομηχανίας για την περίοδο 1993 - 1998 με τη χρήση ενός ετεροσκεδαστικού μοντέλου (heteroscedastic model). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μικρού και μεσαίου μεγέθους τράπεζες είναι σχεδόν πλήρως αποδοτικές ενώ στις μεγάλες τράπεζες η αποδοτικότητα κυμαίνεται σε χαμηλότερα επίπεδα. Επιπλέον, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η βελτίωση του κόστους αποδοτικότητας των τραπεζών, και γενικότερα η δημιουργία ενός ανταγωνιστικού τραπεζικού συστήματος, συσχετίζεται θετικά με τα τραπεζικά δάνεια, τις επενδύσεις αλλά και την οικονομική αποδοτικότητα ενώ είναι αντίστροφη του μεγέθους των τραπεζών. Η εκτίμηση των ερευνητών για τα επόμενα χρόνια της περιόδου μελέτης είναι ότι οι ελληνικές τράπεζες θα επιδιώξουν να επανατοποθετηθούν στις αγορές της ΟΝΕ και να πετύχουν τις μεγάλης κλίμακας διαδικασίες προκειμένου να μοιραστούν τις υψηλές δαπάνες για τις τεχνολογικές πληροφορίες και να συγκεντρώσουν τις οικονομίες κλίμακας. Τέλος, θα προσπαθήσουν να εκμεταλλευτούν τους τομείς αγοράς εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή τις περιφερειακές αγορές, όπως στα Βαλκάνια, αλλά θα περιοριστούν για να πετύχουν μια αποδοτικότερη χρήση των πόρων εξαιτίας του μικρού μεγέθους τους.

Άλλοι ερευνητές που ασχολήθηκαν, πιο πρόσφατα, με την εκτίμηση της αποδοτικότητας των ελληνικών τραπεζών ήταν οι Halkos και Salamouris (2004). Στην ανάλυση τους έλαβαν υπόψη 50 ελληνικές εμπορικές τράπεζες, μέλη της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, για την περίοδο 1997 - 1999. Η εκτίμηση έγινε βάσει χρηματοοικονομικών δεικτών, όπως η χρηματοοικονομική και βιομηχανική αποδοτικότητα, αλλά και της

μεθοδολογίας περιβάλλουσα ανάλυση δεδομένων (DEA). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι ερευνητές εκτίμησαν ότι υπάρχει διαφοροποίηση στην απόδοση των τραπεζών αφού το 1998 σημείωσε μείωση ενώ το 1999 αύξηση που ήταν η μεγαλύτερη της τριετίας και η οποία δεν αποδίδεται στη μείωση των εξόδων λειτουργίας αλλά στη σημαντική αύξηση των εσόδων. Αξιοσημείωτο είναι το συμπέρασμα βάσει του οποίου η σχέση μεταξύ του συνόλου του ενεργητικού μιας τράπεζας και της αποδοτικότητάς της είναι θετική, γεγονός που υποδεικνύει ότι όσο μεγαλύτερο είναι το σύνολο του ενεργητικού της τόσο μεγαλύτερη είναι η αποδοτικότητά της. Επίσης, βάσει της έρευνας παρατηρήθηκε ότι οι εξαγορές και οι συγχωνεύσεις που έλαβαν χώρα την περίοδο μελέτης σε ορισμένες περιπτώσεις είχαν θετικά και σε άλλες αρνητικά αποτελέσματα, κάτι το οποίο συνέβη και με την αύξηση της παραγωγικότητας. Τέλος όσον αφορά την κερδοφορία, η αύξηση που σημείωσε οφείλεται περισσότερο στη συμμετοχή των τραπεζικών ιδρυμάτων στο Χρηματιστήριο Αθηνών και λιγότερο στην αύξηση των παραδοσιακών τραπεζικών εργασιών.

Οι Kamberoglou, Liapis, Simigiannis και Tzamourani (2004) εξέτασαν το κόστος αποδοτικότητας και τις οικονομίες κλίμακας 18 ελληνικών τραπεζών για την περίοδο 1993 - 1999. Χρησιμοποίησαν την προσέγγιση ελεύθερης διανομής (distribution free approach) βάσει της οποίας συμπέραναν ότι χαρακτηριστικά όπως το μέγεθος της τράπεζας και ο χαρακτήρας της ιδιοκτησίας της σχετίζονται με την τραπεζική αποδοτικότητα. Πιο συγκεκριμένα, διαπίστωσαν ότι οι μικρές και ιδιωτικές τράπεζες είναι αποδοτικότερες από τις μεγάλες και κρατικές. Από την άλλη όμως, είδαν ότι υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης της αποδοτικότητας των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων ενώ οι σημαντικές οικονομίες κλίμακας που τα χαρακτηρίζουν υποδηλώνουν ότι η ανταγωνιστική βιωσιμότητα μπορεί να είναι ένας καθοριστικός παράγοντας για την περαιτέρω σταθεροποίηση του τραπεζικού συστήματος στον ελλαδικό χώρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 “Παραδοσιακές” τεχνικές ταξινόμησης

Το πρόβλημα της ταξινόμησης αφορά γενικά την τοποθέτηση μιας σειράς εναλλακτικών λύσεων σε προκαθορισμένες ομοιογενείς κατηγορίες βάσει ενός συνόλου κριτηρίων. Σύμφωνα με έναν πιο αυστηρό ορισμό η ταξινόμηση είναι η ρεαλιστική ή ιδεατή τοποθέτηση μαζί παρόμοιων αντικειμένων και ο διαχωρισμός των αντικειμένων που διαφέρουν με σκοπό τη διαμόρφωση, οργάνωση και διατήρηση της γνώσης, την ανάλυση της δομής του φαινομένου που εξετάζεται και τη συσχέτιση των διαφόρων πλευρών του υπό εξέταση φαινομένου.

Η σημασία του προβλήματος της ταξινόμησης είναι μεγάλη από τη στιγμή που εκτός του επιστημονικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει βρίσκει ποικίλες πρακτικές εφαρμογές στην ιατρική, στη διαχείριση ανθρωπίνου δυναμικού και παραγωγικών συστημάτων, στο μάρκετινγκ και στη χρηματοοικονομική διοίκηση και οικονομική πολιτική. Αναφορικά με την τελευταία εφαρμογή, χρηματοοικονομικοί και πιστωτικοί αναλυτές, διευθυντικά στελέχη επιχειρήσεων, οργανισμών και πιστωτικών ιδρυμάτων αλλά και απλοί επενδυτές πρέπει να εξετάσουν ένα μεγάλο όγκο δεδομένων και πληροφοριών ώστε να λάβουν τις κατάλληλες αποφάσεις σχετικά με θέματα που αφορούν την εκτίμηση του κινδύνου πτώχευσης, τη χορήγηση πιστώσεων, τις επενδύσεις σε κεφάλαια υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου, την επιλογή και διαχείριση χαρτοφυλακίων επενδύσεων καθώς και την αξιολόγηση των οικονομικών επιδόσεων.

Ένα πρώτο πλαίσιο για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους προβλημάτων αποτέλεσε η γραμμική διακριτική ανάλυση (linear discriminant analysis) που αναπτύχθηκε από τον Fisher (1936) και αργότερα βελτιώθηκε και επεκτάθηκε από τον Smith (1947) στην τετραγωνική διακριτική ανάλυση (quadratic discriminant analysis). Τις στατιστικές αυτές τεχνικές διαδέχθηκαν οι οικονομετρικές τεχνικές, όπως το γραμμικό υπόδειγμα πιθανότητας (linear probability model), το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας (logit

analysis) και το κανονικό υπόδειγμα πιθανότητας (probit analysis). Οι τεχνικές αυτές ουσιαστικά αποτελούν ειδική μορφή της στατιστικής παλινδρόμησης σε περιπτώσεις όπου η εξαρτημένη μεταβλητή λαμβάνει διακριτές τιμές και παρουσιάζουν σημαντικά θεωρητικά πλεονεκτήματα έναντι της διακριτικής ανάλυσης. Εκτός των προαναφερθέντων μεθόδων αναπτύχθηκαν αργότερα με τη βοήθεια της επιχειρησιακής έρευνας και της τεχνικής νοημοσύνης και άλλες πιο καινοτόμες τεχνικές ταξινόμησης που βασίζονται στα νευρωνικά δίκτυα (neural networks), στη θεωρία των ασαφών συνόλων (fuzzy sets), στη μηχανική μάθηση (machine learning), στη θεωρία των προσεγγιστικών συνόλων (rough sets) και στην πολυκριτήρια ανάλυση αποφάσεων (multicriteria decision aid).

Όσον αφορά τις παραδοσιακές στατιστικές και οικονομετρικές προσεγγίσεις, εξακολουθούν να είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες ακόμη και σήμερα τόσο σε ερευνητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο, κάτι στο οποίο συμβάλλει το πλήθος των στατιστικών / οικονομετρικών υπολογιστικών προγραμμάτων που καθιστούν δυνατή την εύκολη εφαρμογή των προσεγγίσεων αυτών. Το κεφάλαιο αυτό κινούμενο πάνω στον “παραδοσιακό” τρόπο αντιμετώπισης του προβλήματος της ταξινόμησης παρουσιάζει το μεθοδολογικό πλαίσιο και μαθηματικό υπόβαθρο της διακριτικής ανάλυσης και του λογιστικού υποδείγματος πιθανότητας (Δούμπος, Ζοπουνίδης, 2001).

3.2 Η διακριτική Ανάλυση

Η διακριτική ανάλυση είναι μια ευρύτατα διαδεδομένη πολυμεταβλητή αναλυτική μέθοδος που αποτέλεσε την πρώτη πολυδιάστατη μέθοδο ταξινόμησης. Έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως κατά το παρελθόν από διάφορους ερευνητές, όπως τον Altman (1968), Lane (1972), Moyer (1977) και τον Laitinen (1992), με στόχο την αντιμετώπιση χρηματοοικονομικών προβλημάτων. Στα προβλήματα αυτά υπάγονται η πρόγνωση της πτώχευσης επιχειρήσεων, η χορήγηση δανείων, η εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας επιχειρήσεων, οι επενδύσεις σε κεφάλαια υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου και οι εξαγορές και συγχωνεύσεις επιχειρήσεων.

3.2.1 Παρουσίαση μεθόδου

Η συγκεκριμένη μέθοδος παρουσιάζει δύο μορφές, τη γραμμική και την τετραγωνική. Όσον αφορά την πρώτη, αυτή αναπτύχθηκε από τον Fisher (1936). Αναλυτικότερα, χρησιμοποιώντας ένα δείγμα εκμάθησης αποτελούμενο από ένα σύνολο εναλλακτικών δραστηριοτήτων των οποίων η ταξινόμηση είναι δεδομένη, αναπτύσσεται μια σειρά διακριτικών συναρτήσεων οι οποίες μεγιστοποιούν τη διακύμανση μεταξύ των κατηγοριών σε σχέση με τη διακύμανση εντός των κατηγοριών. Στη γενική περίπτωση που η ταξινόμηση πραγματοποιείται σε q κατηγορίες, αναπτύσσονται $q - 1$ γραμμικές διακριτικές συναρτήσεις της μορφής:

$$Z_{kl} = a_{kl} + b_{kl1}g_1 + b_{kl2}g_2 + \dots + b_{klm}g_m \quad (3.1)$$

με g_1, g_2, \dots, g_m συμβολίζονται τα m χαρακτηριστικά που περιγράφουν τις m εναλλακτικές δραστηριότητες x_1, x_2, \dots, x_m , a_{kl} μια σταθερά και $b_{kl1}, b_{kl2}, \dots, b_{klm}$ οι συντελεστές των χαρακτηριστικών στη διακριτική συνάρτηση. Οι δείκτες αναφέρονται σε ένα ζεύγος κατηγοριών που συμβολίζονται C_k και C_l αντίστοιχα.

Ο υπολογισμός των a_{kl} και του διανύσματος b_{kl} , βασίζόμενος στην υπόθεση ότι οι πίνακες διακύμανσης - συνδιακύμανσης των κατηγοριών είναι ίσοι και ότι οι εναλλακτικές δραστηριότητες ακολουθούν την κανονική κατανομή, γίνεται ως εξής:

$$b_{kl} = \Sigma^{-1} \cdot [\mu_k - \mu_l] \quad (3.2)$$

$$a_{kl} = -[\mu_k + \mu_l]' \cdot b_{kl}/2 \quad (3.3)$$

$$\Sigma = \frac{\sum_{k=1}^q \sum_{\forall x_j \in C_k} [g_j - \mu_k] \cdot [g_j - \mu_k]'}{m - q} \quad (3.4)$$

όπου μ_k είναι το διάνυσμα των μέσων τιμών των χαρακτηριστικών για τις εναλλακτικές δραστηριότητες της κατηγορίας C_k , Σ ο πίνακας διακύμανσης - συνδιακύμανσης μεταξύ των κατηγοριών, m το πλήθος των εναλλακτικών δραστηριοτήτων και q το πλήθος των κατηγοριών.

Από τη στιγμή που υπολογιστούν τα παραπάνω, η ταξινόμηση επιτυγχάνεται βάσει του ακόλουθου κανόνα: μια εναλλακτική δραστηριότητα x_j θα ταξινομηθεί στην κατηγορία C_k εάν για όλες τις άλλες κατηγορίες C_l ισχύει:

$$Z_{kl}(g_j) \geq \ln \frac{K(k|l)\pi_l}{K(l|k)\pi_k} \quad (3.5)$$

όπου $Z_{kl}(g_j)$ είναι το σκορ διάκρισης που αποδίδεται στην εναλλακτική ενέργεια x_j από τη διακριτική συνάρτηση Z_{kl} , $K(k|l)$ το κόστος της εσφαλμένης ταξινόμησης μιας οποιασδήποτε εναλλακτικής ενέργειας στην κατηγορία C_k ενώ ανήκει στην C_l , $K(l|k)$ το κόστος εσφαλμένης ταξινόμησης μιας οποιασδήποτε εναλλακτικής ενέργειας στην κατηγορία C_l ενώ ανήκει στην C_k , π_k η εκ των προτέρων πιθανότητα να ανήκει μια οποιαδήποτε εναλλακτική ενέργεια στην κατηγορία C_k και π_l η εκ των προτέρων πιθανότητα να ανήκει μια οποιαδήποτε εναλλακτική ενέργεια στην C_l .

Αναφορικά με τη δεύτερη μορφή της διακριτικής ανάλυσης, αυτή αναπτύχθηκε από τον Smith (1947) για την περίπτωση που οι πίνακες διακύμανσης - συνδιακύμανσης δεν είναι ίσοι. Η μορφή της τετραγωνικής συνάρτησης για κάθε ζεύγος κατηγοριών C_k και C_l είναι η ακόλουθη:

$$Z_{kl} = a_{kl} + \sum_{i=1}^n b_{kli} g_i + \sum_{i=1}^n \sum_{h=1}^n c_{klih} g_i g_h \quad (3.6)$$

Οι παράμετροι της παραπάνω σχέσης υπολογίζονται από τους τύπους (3.7) - (3.10).

$$b_{kl} = -2[\mu'_k \Sigma_k^{-1} - \mu'_l \Sigma_l^{-1}] \quad (3.7)$$

$$c_{kl} = \Sigma_k^{-1} - \Sigma_l^{-1} \quad (3.8)$$

$$a_{kl} = \mu'_k \Sigma_k^{-1} \mu_k - \mu'_l \Sigma_l^{-1} \mu_l - \ln |\Sigma_l \Sigma_k^{-1}| \quad (3.9)$$

$$\Sigma_k = \frac{\sum_{\forall x_j \in C_k} [g_j - \mu_k][g_j - \mu_k]'}{m_k - 1} \quad (3.10)$$

με Σ_k και Σ_l συμβολίζονται οι πίνακες διακύμανσης - συνδιακύμανσης των κατηγοριών C_k και C_l αντίστοιχα.

Ο κανόνας ταξινόμησης είναι παρόμοιος με αυτόν της γραμμικής διακριτικής ανάλυσης και διαμορφώνεται ως εξής: η εναλλακτική x_j θα ταξινομηθεί στην κατηγορία C_k εάν και μόνο εάν για όλες τις άλλες κατηγορίες C_l ισχύει:

$$Z_{kl}(g_j) \geq -2 \ln \frac{K(k|l)\pi_l}{K(l|k)\pi_k} \quad (3.11)$$

Στην πράξη η διακριτική ανάλυση και για τις δύο μορφές της παρουσιάζει προβλήματα και περιορισμούς που αφορούν τη δυσκολία στον καθορισμό των εκ των προτέρων πιθανοτήτων και του κόστους εσφαλμένων ταξινομήσεων καθώς και την υπόθεση σχετικά με την κανονική κατανομή που ακολουθούν οι μεταβλητές και τη μορφή των πινάκων διακύμανσης - συνδιακύμανσης των κατηγοριών. Όλα αυτά αποτέλεσαν κίνητρο για την τροποποίηση της μεθόδου, κάτι με το οποίο ασχολήθηκαν διάφοροι ερευνητές, όπως ο Deakin (1972), Taffer (1983) και Giordano (1986), αλλά και την ανάπτυξη εναλλακτικών προσεγγίσεων με στόχο την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση προβλημάτων ταξινόμησης. Τέτοιες προσεγγίσεις αποτέλεσαν το γραμμικό υπόδειγμα πιθανότητας, το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας και το κανονικό υπόδειγμα πιθανότητας.

3.3 Το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας

Τα προβλήματα και οι περιορισμοί της διακριτικής ανάλυσης έδωσαν το έναυσμα για την ανάπτυξη εναλλακτικών μεθόδων ταξινόμησης που θα πλεονεκτούσαν σε θεωρητικό επίπεδο καθώς και στην αποτελεσματικότητα των αναπτυσσόμενων υποδειγμάτων. Μια τέτοια μέθοδο αποτελεί το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας που προέρχεται από το χώρο της οικονομετρίας. Οι πρώτες ερευνητικές εργασίες σχετικά με την παρουσίαση της μεθόδου πραγματοποιήθηκαν από τους Bliss (1934) και Berkson (1944) ενώ μετά τη δεκαετία του 1970 γνώρισε ιδιαίτερη διάδοση για την πρόβλεψη της χρηματοοικονομικής αποτυχίας τραπεζικών ιδρυμάτων από τον Martin (1977) αλλά κυρίως για την πρόγνωση της χρηματοοικονομικής αποτυχίας στο χώρο των επιχειρήσεων από διάφορους

ερευνητές, όπως τον Ohlson (1980), Keasey, McGuinness και Short (1990) και Luoma και Laitinen (1991). Εκτός αυτών των εφαρμογών το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας έχει χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση και άλλων προβλημάτων λήψης χρηματοοικονομικών αποφάσεων που αφορούν την εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου επιχειρήσεων και την επιλογή και διαχείριση χαρτοφυλακίου μετοχών.

3.3.1 Παρουσίαση μεθόδου

Το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας οδηγεί στην ανάπτυξη μιας μη γραμμικής συνάρτησης, της λογιστικής, βάσει της οποίας υπολογίζεται η πιθανότητα των εναλλακτικών δραστηριοτήτων να ανήκουν σε κάθε μια από τις υπό εξέταση κατηγορίες. Ειδικότερα, στην περίπτωση της ταξινόμησης σε δύο κατηγορίες η πιθανότητα η εναλλακτική δραστηριότητα x_j να ανήκει στην κατηγορία C_2 δίνεται από την σχέση (3.12).

$$P_j = F(a + b\mathbf{g}_j) = \frac{1}{1 + e^{-a - b\mathbf{g}_j}} \quad (3.12)$$

Ο σταθερός όρος a και το διάνυσμα των συντελεστών των χαρακτηριστικών b υπολογίζονται μέσω τεχνικών μέγιστης πιθανοφάνειας και πιο συγκεκριμένα μέσω μεγιστοποίησης της ακόλουθης συνάρτησης:

$$\ln L = \sum_{\forall x_j \in C_2} \ln(P_j) + \sum_{\forall x_j \in C_1} \ln(1 - P_j) \quad (3.13)$$

Έτσι αν η πιθανότητα που υπολογίζεται από τη σχέση (3.12) είναι μεγαλύτερη από 0,5 η εναλλακτική δραστηριότητα εντάσσεται στη κατηγορία C_2 διαφορετικά στη C_1 . Τελικά κάθε εναλλακτική ταξινομείται στην κατηγορία όπου η αντίστοιχη πιθανότητα είναι μεγαλύτερη.

Στη γενικότερη περίπτωση που η ταξινόμηση πραγματοποιείται σε περισσότερες από δύο κατηγορίες η συγκεκριμένη μέθοδος εφαρμόζεται είτε υπό τη μορφή διατεταγμένου (ordered logit model) είτε πολλαπλά ονομαστικού (multinomial logit model) υποδείγματος. Αναφορικά με την πρώτη μορφή, αυτή εφαρμόζεται στην αντιμετώπιση

προβλημάτων διατεταγμένης ταξινόμησης και οδηγεί στον υπολογισμό της πιθανότητας P_{kj} να ανήκει η εναλλακτική δραστηριότητα x_j στην κατηγορία C_k μέσα από τις ακόλουθες σχέσεις:

$$P_{1j} = F(a_1 + g'_j b) \quad (3.14)$$

$$P_{2j} = F(a_2 + g'_j b) - F(a_1 + g'_j b) \quad (3.15)$$

$$P_{kj} = 1 - (P_{1j} + P_{2j} + \dots + P_{k-1,j}) \quad (3.16)$$

Η συνάρτηση F είναι η λογιστική συνάρτηση και ορίζεται όπως στην περίπτωση των δύο κατηγοριών ενώ οι σταθεροί όροι ορίζονται έτσι ώστε: $a_{k-1} > a_{k-2} > \dots > a_2 > 0$ με $a_1 = 0$. Ο υπολογισμός των παραμέτρων πραγματοποιείται μέσω τεχνικών μέγιστης πιθανοφάνειας με τρόπο παρόμοιο με αυτόν στην περίπτωση των δύο κατηγοριών.

Από την άλλη, τα ονομαστικά λογιστικά υποδείγματα χρησιμοποιούνται όταν ο ορισμός των κατηγοριών πραγματοποιείται ονομαστικά. Σε αντίθεση με τα διαταγμένα, οδηγούν στην ανάπτυξη ενός συνόλου διανυσμάτων συντελεστών b_k και σταθερών όρων a για κάθε κατηγορία C_k . Η πιθανότητα P_{kj} να ανήκει η εναλλακτική δραστηριότητα x_j στην κατηγορία C_k υπολογίζεται βάσει της σχέσης (3.17).

$$P_{kj} = \frac{e^{g'_j b_k + a_k}}{\sum_{l=1}^q e^{g'_j b_l + a_l}} \quad (3.17)$$

Για λόγους κανονικοποίησης των εκτιμήσεων των παραμέτρων τίθενται $b_1 = 0$ και $a_1 = 0$ ενώ τα υπόλοιπα b_k και a_k υπολογίζονται μέσω τεχνικών μέγιστης πιθανοφάνειας.

Το παραπάνω υπόδειγμα, τις τελευταίες δύο δεκαετίες, γνώρισε σημαντική διάδοση αντικαθιστώντας σε διάφορους ερευνητικούς χώρους, όπως αυτόν της

χρηματοοικονομικής διοίκησης, τη διακριτική ανάλυση από τη στιγμή που δεν υπόκειται σε υποθέσεις σχετικά με τις στατιστικές ιδιότητες των εξεταζόμενων δεδομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία χρησιμοποιώντας στοιχεία από εμπορικές τράπεζες μέλη της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών και διαχωρίζοντας τις βάσει του συνόλου του ενεργητικού τους σε μικρές και μεγάλες εξετάζει τις διαφορές στην αποτελεσματικότητα μεταξύ των δύο αυτών κατηγοριών με παράθεση και σύγκριση στατιστικών στοιχείων τους σχετικών με τα κριτήρια αξιολόγησής τους. Επιπλέον, διερευνά τους παράγοντες της αποδοτικότητας και γενικά της αποτελεσματικότητας που παίζουν καθοριστικό ρόλο στην κατάταξη μιας τράπεζας στην κατηγορία των μεγάλων ή μικρών τραπεζικών οργανισμών μέσω της διακριτικής ανάλυσης και του λογιστικού υποδείγματος πιθανότητας.

4.1 Περιγραφή του δείγματος δεδομένων

Το δείγμα των τραπεζών που εξετάστηκε προέρχεται από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών και περιλαμβάνει τα ακόλουθα 13 εμπορικά τραπεζικά ιδρύματα: την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, την Alpha Bank, την EFG Eurobank Ergasias, την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, την Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, την Τράπεζα Πειραιώς, την Γενική Τράπεζα της Ελλάδος, την Εγνατία Τράπεζα, την Τράπεζα Αττικής, την Aspis Bank Ανώνυμη Τραπεζική Εταιρεία, τη Novabank, την Τράπεζα Probank και την Omega Bank.

Για την πλειοψηφία των παραπάνω τραπεζών χρησιμοποιήθηκαν οι ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις, ο ισολογισμός και η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης, για την περίοδο 1998 - 2003. Για την Aspis Bank Ανώνυμη Τραπεζική Εταιρεία, όμως, όπως επίσης τη Γενική Τράπεζα της Ελλάδος, τη Novabank, την Τράπεζα Probank και την Omega Bank χρησιμοποιήθηκαν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις για τα έτη 2000 - 2003, 1999 - 2003, 2001 - 2002, 2002 - 2003 και 2001 - 2003 αντίστοιχα. Αυτό γιατί για τις δύο πρώτες δεν ήταν διαθέσιμα όλα τα απαραίτητα στοιχεία για το χρονικό

ορίζοντα 1998 - 2003 ενώ για τις υπόλοιπες η λειτουργία τους ξεκίνησε μόλις το 2001 και 2002.

Μετά την εξέταση του δείγματος ακολούθησε η ταξινόμηση των τραπεζών βάσει του συνόλου του ενεργητικού τους σε δυο κατηγορίες, μικρές και μεγάλες, με όριο διαχωρισμού τα 5 δισεκατομμύρια ευρώ. Στην πρώτη κατηγορία (C_1), που περιλαμβάνει τις μικρές τράπεζες, εντάσσονται και για τα έξι έτη εξέτασης της λειτουργίας τους η Γενική Τράπεζα της Ελλάδος, η Εγνατία Τράπεζα, η Τράπεζα Αττικής, η Aspis Bank Ανώνυμη Τραπεζική Εταιρεία, η Novabank, η Τράπεζα Probank και η Omega Bank. Στη δεύτερη κατηγορία (C_2), που περιλαμβάνει τις μεγάλες τράπεζες, εντάσσονται η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η Alpha Bank, η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, η EFG Eurobank Ergasias και η Τράπεζα Πειραιώς. Για τις δύο τελευταίες, όμως, το ύψος του ενεργητικού για το έτος 1998 δεν ξεπέρασε τα 5 δισεκατομμύρια ευρώ με αποτέλεσμα να ενταχθούν για τη συγκεκριμένη χρονιά στην κατηγορία των μικρών τραπεζών.

4.2 Κριτήρια αξιολόγησης

Στην αξιολόγηση του προαναφερθέντος δείγματος τραπεζών και ταξινόμηση του σε προκαθορισμένες κατηγορίες καθοριστικής σημασίας θεωρείται η διαμόρφωση και επιλογή των κατάλληλων κριτηρίων αξιολόγησης. Τα κριτήρια αυτά θα πρέπει να αποδίδουν με τη μεγαλύτερη δυνατή συνέπεια την αποτελεσματική λειτουργία κάθε τραπεζικού ιδρύματος και να δίνουν πληροφορίες σχετικά με την αποδοτικότητα, τη ρευστότητα, τον κίνδυνο χρεοκοπίας και την κεφαλαιακή επάρκεια του.

Έτσι με βάση τα διαθέσιμα χρηματοοικονομικά στοιχεία και λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω βασικούς τομείς των επιδόσεων των τραπεζών καθώς και τη διεθνή εμπειρία από ανάλογες έρευνες που έχουν παρουσιαστεί στη διεθνή βιβλιογραφία, υπολογίστηκαν οι χρηματοοικονομικοί δείκτες που παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.1 και οι οποίοι αποτελούν το σύνολο των κριτηρίων αξιολόγησης. Οι τρεις πρώτοι χρηματοοικονομικοί δείκτες (g_1 , g_2 , g_3) αφορούν την αποδοτικότητα, ο αμέσως επόμενος (g_4) σχετίζεται με τη ρευστότητα, ο πέμπτος (g_5) αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια και ο τελευταίος την ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών.

Πίνακας 4.1. Κριτήρια αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των τραπεζών

Κριτήριο	Χρηματοοικονομικός δείκτης	Κατηγορία
g_1	Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	Αποδοτικότητα
g_2	Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	Αποδοτικότητα
g_3	Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	Αποδοτικότητα
g_4	Χορηγήσεις / Καταθέσεις	Ρευστότητα
g_5	Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	Κεφαλαιακή Επάρκεια
g_6	Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	Ποιότητα Ενεργητικού

Ειδικότερα, ο δείκτης g_1 αναφέρεται στη βιομηχανική αποδοτικότητα και εκφράζει την ικανότητα της διοίκησης της τράπεζας να χρησιμοποιεί τους πόρους για την πραγματοποίηση κερδών ή με άλλα λόγια δείχνει πόσο αποδοτικά αξιοποιείται η περιουσία της. Ο δείκτης g_2 είναι γνωστός ως δείκτης χρηματοοικονομικής αποδοτικότητας και αντιπροσωπεύει το ποσοστό των κερδών που προέρχονται από την τοποθέτηση των ιδίων κεφαλαίων στη λειτουργία της τράπεζας. Ο τρίτος δείκτης g_3 αφορά το καθαρό περιθώριο επιτοκίου και αντιστοιχεί στην αποδοτικότητα των δανειοδοτήσεων και των επενδυτικών δραστηριοτήτων του τραπεζικού ιδρύματος. Όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή των παραπάνω δεικτών τόσο αποδοτικότερη είναι μια τράπεζα.

Το κριτήριο g_4 δείχνει το βαθμό στον οποίο μια τράπεζα έχει δανείσει τις καταθέσεις της και μεγάλες τιμές αντιστοιχούν σε μικρή ρευστότητα. Από την άλλη, το κριτήριο g_5 δηλώνει το ποσοστό του ενεργητικού που χρηματοδοτείται από τα ίδια κεφάλαια και χρησιμοποιείται για την εκτίμηση της κεφαλαιακής επάρκειας. Μεγάλες τιμές του κριτηρίου αυτού αντιστοιχούν σε μειωμένες υποχρεώσεις κάτι που μειώνει τον κίνδυνο χρεοκοπίας ενώ μικρές τιμές δείχνουν ότι η τράπεζα βασίζεται περισσότερο στις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις παρά στα ίδια κεφάλαια της. Τέλος, ο δείκτης g_6 αντιστοιχεί στο ποσό των λειτουργικών εσόδων που μπορούν να προβλεφθούν και υψηλές τιμές δηλώνουν κακή ποιότητα ενεργητικού.

4.3 Μέθοδοι

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό των χρηματοοικονομικών δεικτών κριτηρίων αξιολόγησης που επηρεάζουν την ταξινόμηση των τραπεζών στην κατηγορία των μικρών ή μεγάλων τραπεζών είναι η βηματική διακριτική ανάλυση και το βηματικό λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας. Όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 3, η πρώτη μέθοδος ανήκει στις στατιστικές τεχνικές και σκοπό έχει την κατάταξη ενός συνόλου εναλλακτικών δραστηριοτήτων, στη συγκεκριμένη περίπτωση τραπεζών, βάσει των βαθμολογιών της κάθε δραστηριότητας όπως αυτό υπολογίζεται από την κάθε γραμμική συνάρτηση. Από την άλλη, το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας εντάσσεται στις οικονομετρικές τεχνικές και βασικό χαρακτηριστικό του είναι η ανάπτυξη μίας μη γραμμικής συνάρτησης μέσω της οποίας υπολογίζεται η πιθανότητα των εναλλακτικών δραστηριοτήτων να ανήκουν σε κάθε μία από τις κατηγορίες που εξετάζονται.

4.4 Αποτελέσματα

4.4.1 Στατιστικά αποτελέσματα

Στον Πίνακα 4.2 παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία των παραπάνω χρηματοοικονομικών δεικτών, καθώς και τα αποτελέσματα ενός t - τεστ που πραγματοποιήθηκε για τη διερεύνηση της σημαντικότητας των χρηματοοικονομικών δεικτών στην ταξινόμηση των τραπεζών στις δύο προκαθορισμένες κατηγορίες.

Παρατηρώντας τον Πίνακα 4.2 προκύπτει ότι η μέση τιμή του δείκτη βιομηχανικής αποδοτικότητας g_1 για τις μεγάλες τράπεζες είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από την αντίστοιχη των μικρών. Αυτό υποδεικνύει ότι για την περίοδο μελέτης, 1998 - 2003, οι μεγάλες τράπεζες κατάφεραν να αξιοποιήσουν αποδοτικότερα το σύνολο του ενεργητικού τους, δηλαδή τα περιουσιακά στοιχεία τους, κάτι που αποδίδεται στις οικονομίες κλίμακας που διαθέτουν και στις μειωμένες λειτουργικές τους δαπάνες. Ομοίως, η μέση τιμή του δείκτη χρηματοοικονομικής αποδοτικότητας g_2 είναι αρκετά μεγαλύτερη για τις μεγάλες τράπεζες γεγονός που δείχνει ότι το ποσοστό των κερδών τους από την αξιοποίηση των ιδίων κεφαλαίων είναι κατά μέσο όρο μεγαλύτερο με αποτέλεσμα να ενισχύεται η θέση τους. Αντιθέτως, η μέση τιμή του δείκτη g_3 είναι

ελάχιστα μεγαλύτερη για τις μικρές τράπεζες με αποτέλεσμα κατά μέσο όρο οι μικρές τράπεζες αξιοποιούν καλύτερα τις χορηγήσεις και τις επενδυτικές δραστηριότητες παράγοντας περισσότερα κέρδη.

Πίνακας 4.2. Στατιστικά στοιχεία και αποτελέσματα t – τεστ των κριτηρίων

	Μικρές Τράπεζες		Μεγάλες Τράπεζες		t - τεστ
	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	
g ₁	-0.0002	0.0152	0.0135	0.0105	4.076 (0.048 [*])
g ₂	0.0122	0.1105	0.1608	0.0860	3.713 (0.059 ^{**})
g ₃	0.0269	0.0104	0.0250	0.0061	11.610 (0.001 [*])
g ₄	0.8141	0.1579	0.6572	0.1324	1.535 (0.220)
g ₅	0.1182	0.0622	0.0829	0.0274	1.877 (0.176)
g ₆	0.1025	0.0442	0.1011	0.0407	0.043 (0.836)

* Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

** Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Η μέση τιμή του τέταρτου κριτηρίου αξιολόγησης g₄ είναι μικρότερη για τις μεγάλες τράπεζες και ως εκ τούτου είναι περισσότερο ρευστοποιήσιμες από τις μικρές έχοντας οφειλόμενη χρηματοδότηση σε χαμηλότερο επίπεδο από τις καταθέσεις τους. Αναφορικά με το κριτήριο g₅ η μέση τιμή του για τις μικρές τράπεζες ανέρχεται σε επίπεδα μεγαλύτερα από αυτά των μεγάλων με συνέπεια οι μικρές τράπεζες να έχουν κατά μέσο όρο μεγαλύτερη κεφαλαιακή επάρκεια. Ένα επιπλέον συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι οι παραπάνω τράπεζες χρηματοδοτούν το σύνολο του ενεργητικού τους με μεγαλύτερο ποσοστό των ιδίων κεφαλαίων τους με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν καλύτερη βιωσιμότητα και κεφαλαιακή δομή. Τέλος, η μέση τιμή του δείκτη g₆ κυμαίνεται σε χαμηλότερες τιμές για τις μεγάλες τράπεζες με αποτέλεσμα τα αναμενόμενα έσοδα τους συγκριτικά με τις προβλέψεις είναι περισσότερα από τα αντίστοιχα των μικρών τραπεζών.

Στη συνέχεια, εξετάζοντας τα αποτελέσματα του t - τεστ από τον Πίνακα 4.2 μπορεί κανείς να διακρίνει ότι τα κριτήρια g₁ και g₃ παρουσιάζουν στατιστική σημαντικότητα σε

επίπεδο σημαντικότητας 5% όπως επίσης και το κριτήριο g_2 σε επίπεδο σημαντικότητας 10%, ενώ τα υπόλοιπα τρία κριτήρια δεν είναι στατιστικά σημαντικά. Επομένως, οι δείκτες Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού (g_1), Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό (g_2) και Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια (g_3) είναι οι πλέον σημαντικοί παράγοντες που διακρίνουν τις μικρές από τις μεγάλες τράπεζες.

4.4.2 Αποτελέσματα διακριτικής ανάλυσης

Κατά την ανάπτυξη του υποδείγματος της διακριτικής ανάλυσης εκτιμάται η σημαντικότητα των χρηματοοικονομικών δεικτών προκειμένου να υπολογιστεί η συνάρτηση βάσει της οποίας θα πραγματοποιηθεί η ταξινόμηση του δείγματος δεδομένων στις δύο προκαθορισμένες κατηγορίες. Τα αποτελέσματα της εκτίμησης αυτής δίνονται στον ακόλουθο Πίνακα 4.3. Παρατηρείται ότι ο δείκτης Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια (g_2) είναι στατιστικά σημαντικός, υποδεικνύοντας ότι οι μικρές τράπεζες χαρακτηρίζονται από υψηλότερη χρηματοοικονομική απόδοση. Ομοίως, ο δείκτης Χορηγήσεις / Καταθέσεις (g_4) είναι στατιστικά σημαντικός, δηλώνοντας ότι οι μικρές τράπεζες διακρίνονται για τη χαμηλή ρευστότητα τους σε σχέση με τις μεγάλες.

Πίνακας 4.3. Σημαντικότητα κριτηρίων βάσει διακριτικής ανάλυσης

Κριτήρια	Σημαντικότητα
g_2	36.510 (0.000*)
g_4	23.267 (0.000*)

* Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Τα αποτελέσματα της εφαρμογής της διακριτικής ανάλυσης στην ταξινόμηση του εξεταζόμενου δείγματος τραπεζών παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.4, όπου η διαγώνιος αντιστοιχεί στις σωστές ταξινομήσεις για κάθε μια από τις δύο κατηγορίες ενώ τα υπόλοιπα στοιχεία στις λανθασμένες. Τα επιτευχθέντα αποτελέσματα δείχνουν ότι από το σύνολο των 30 τραπεζών που αρχικά είχαν ταξινομηθεί ως μικρές, κατηγορία C_1 , η μέθοδος ταξινόμησης στην κατηγορία αυτή, δηλαδή σωστά, τις 25 ενώ τις υπόλοιπες 5 τις κατέταξε στην κατηγορία C_2 . Από την άλλη, από τις 34 μεγάλες τράπεζες όπως αυτές

είχαν αρχικά χαρακτηριστεί, κατηγορία C₂, οι 26 ταξινομήθηκαν στην κατηγορία αυτή και οι 8 στην κατηγορία των μικρών, κατηγορία C₁.

Πίνακας 4.4. Αποτελέσματα ταξινόμησης διακριτικής ανάλυσης

Εκτιμώμενη ταξινόμηση								Συνολικό ποσοστό ακρίβειας
Αριθμός τραπεζών					Ποσοστό τραπεζών			
		C ₁	C ₂	Σύνολο	C ₁	C ₂	Σύνολο	
Αρχική ταξινόμηση	C ₁	25	5	30	83.3%	16.7%	100%	79.9%
	C ₂	8	26	34	23.5%	76.5%	100%	

Συνεπώς, η διακριτική ανάλυση ταξινομεί σωστά, στο μεγαλύτερο μέρος της, τις τράπεζες που ανήκουν στην κατηγορία των μικρών τραπεζικών οργανισμών (C₁) με ποσοστό ακρίβειας που φτάνει το 83.3%, παρότι υπάρχουν κάποιες περιπτώσεις λανθασμένων ταξινομήσεων της τάξεως του 16.7%. Επίσης και στην περίπτωση της ταξινόμησης στην κατηγορία των μεγάλων τραπεζικών οργανισμών (C₂) η μέθοδος παρουσιάζει ικανοποιητικά αποτελέσματα από τη στιγμή που το ποσοστό ακρίβειας των σωστών ταξινομήσεων αγγίζει το 76.5% ενώ των λανθασμένων το 23.5%.

Γενικά η συγκεκριμένη μέθοδος παρουσιάζει αρκετά ικανοποιητικό συνολικό ποσοστό ακρίβειας καθώς και χαμηλά ποσοστά εσφαλμένων ταξινομήσεων και για τις δύο κατηγορίες. Όμως, εμφανίζεται να έχει καλύτερη απόδοση στην ταξινόμηση των μικρών τραπεζών δεδομένου ότι το ποσοστό ακρίβειας ξεπερνά το αντίστοιχο της ταξινόμησης των μεγάλων που ανέρχεται σε 83.3% έναντι 76.5%. Το τελευταίο αποτέλεσμα δείχνει τη μεγαλύτερη δυνατότητα εντοπισμού των μικρών τραπεζικών ιδρυμάτων μέσω της διακριτικής ανάλυσης.

4.4.3 Αποτελέσματα λογιστικού υποδείγματος πιθανότητας

Όπως στη διακριτική ανάλυση διερευνάται η σημαντικότητα των επιμέρους χρηματοοικονομικών δεικτών στην ανάπτυξη του υποδείγματος έτσι και στη βηματική λογιστική παλινδρόμηση γίνεται το αντίστοιχο με τα αποτελέσματα να παρατίθενται στον

Πίνακα 4.5. Βάσει του πίνακα αυτού προκύπτει ότι οι δείκτες Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια (g_2), Χορηγήσεις / Καταθέσεις (g_4) και Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού (g_5) είναι στατιστικά σημαντικοί, υποδεικνύοντας ότι οι μικρές τράπεζες χαρακτηρίζονται από υψηλότερη χρηματοοικονομική αποδοτικότητα, χαμηλή ρευστότητα και υψηλότερη κεφαλαιακή επάρκεια.

Πίνακας 4.5 . Σημαντικότητα κριτηρίων βάσει λογιστικού υποδείγματος

Κριτήρια	Σημαντικότητα
g_2	20.811 (0.004*)
g_4	-7.571 (0.025*)
g_5	-42.960 (0.013*)

* Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.6 τα αναλυτικά αποτελέσματα της ταξινόμησης, όπου και εδώ η διαγώνιος αντιστοιχεί στις σωστές ταξινομήσεις για κάθε μια από τις δύο κατηγορίες ενώ τα άλλα στοιχεία στις λανθασμένες.

Πίνακας 4.6. Αποτελέσματα ταξινόμησης λογιστικού υποδείγματος πιθανότητας

		Εκτιμώμενη ταξινόμηση						Συνολικό ποσοστό ακρίβειας
		Αριθμός τραπεζών			Ποσοστό τραπεζών			
		C ₁	C ₂	Σύνολο	C ₁	C ₂	Σύνολο	
Αρχική ταξινόμηση	C ₁	26	4	30	86.7%	13.3%	100%	88.9%
	C ₂	3	31	34	8.8%	91.2%	100%	

Βάσει του παραπάνω πίνακα, 26 τράπεζες που είχαν αρχικώς χαρακτηριστεί ως μικρές, κατηγορία C_1 , εξακολουθούν και μετά την εφαρμογή της μεθόδου να ανήκουν στην κατηγορία αυτή ενώ ο αντίστοιχος αριθμός για τις μεγάλες τράπεζες που ταξινομήθηκαν σωστά είναι 31. Αντιθέτως, 4 τράπεζες που στην αρχική ταξινόμηση ανήκαν στην κατηγορία των μικρών τραπεζικών ιδρυμάτων (C_1) κατατάσσονται σύμφωνα με την ταξινόμηση του μοντέλου στην κατηγορία C_2 ενώ 3 από τις τράπεζες της αρχικής κατηγορίας C_2 ταξινομούνται στην κατηγορία C_1 .

Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας εμφανίζει ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά εσφαλμένων ταξινομήσεων και για τις δύο υπό εξέταση κατηγορίες με μικρότερο όμως αυτό των τραπεζών που κατατάσσονται ως μεγάλες καθώς ανέρχεται σε 8.8% έναντι 13.3% των τραπεζών που ταξινομούνται ως μικρές. Βάσει του τελευταίου η συγκεκριμένη μέθοδος παρουσιάζει υψηλότερη δυνατότητα εντοπισμού από ένα σύνολο δεδομένων των μεγάλων τραπεζών από ότι των μικρών. Επιπλέον, θα πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι η συνολική ακρίβεια της μεθόδου φτάνει το 88.9%% που είναι ένα εξαιρετικά ικανοποιητικό ποσοστό.

4.4.4 Σύγκριση αποτελεσμάτων των δύο μεθόδων

Κρίνεται σκόπιμο να γίνει σύγκριση των αποτελεσμάτων ταξινόμησης των τραπεζικών ιδρυμάτων που πραγματοποιήθηκαν μέσω των δύο μεθόδων. Τα αποτελέσματα αυτά παρουσιάζονται συνοπτικά στον Πίνακα 4.7.

Πίνακας 4.7. Σύγκριση αποτελεσμάτων ταξινόμησης

προτεινόμενων μεθοδολογιών		
	Διακριτική ανάλυση	Λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας
g_2	36.510 (0.000*)	20.811 (0.004*)
g_4	23.267 (0.000*)	-7.571 (0.025*)
g_5	-	-42.960 (0.013*)
X^2	34.583*	35.130*
C_1	83.3%	86.7%
C_2	76.5%	91.2%
Συνολική ακρίβεια	79.9%	88.9%

* Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι οι χρηματοοικονομικοί δείκτες που επιδρούν στην ταξινόμηση των τραπεζών στην κατηγορία των μικρών ή μεγάλων τραπεζικών ιδρυμάτων βάσει του λογιστικού υποδείγματος είναι παρόμοιοι με αυτούς της διακριτικής

ανάλυσης. Ειδικότερα, στην περίπτωση της διακριτικής ανάλυσης, οι δείκτες Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια (g_2) και Χορηγήσεις / Καταθέσεις (g_4) συμβάλλουν στην κατηγοριοποίηση μίας τράπεζας στην ομάδα των μικρών, ενώ για το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας οι δείκτες Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια (g_2), Χορηγήσεις / Καταθέσεις (g_4) και Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού (g_5) χαρακτηρίζουν μια τράπεζα ως μικρή.

Η σύγκριση των συνολικών ποσοστών ακρίβειας των δύο χρησιμοποιηθέντων μεθόδων καταδεικνύει την υψηλότερη αποτελεσματικότητα με την οποία μπορεί να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της αξιολόγησης των οικονομικών επιδόσεων των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων στα πλαίσια της οικονομετρικής φιλοσοφίας που διέπει το λογιστικό υπόδειγμα πιθανότητας. Συγκεκριμένα, το μέσο ποσοστό ακρίβειας της μεθόδου αυτής υπερέχει έναντι της διακριτικής ανάλυσης από τη στιγμή που φτάνει το 88.9% ενώ της στατιστικής τεχνικής το 79.9%.

Στο συμπέρασμα αυτό οδηγείται κανείς και στην περίπτωση σύγκρισης των επιμέρους ποσοστών ακρίβειας των δύο προτεινόμενων μεθόδων διότι το λογιστικό υπόδειγμα παρουσιάζει μεγαλύτερη ακρίβεια στον εντοπισμό τόσο των μικρών όσο και των μεγάλων τραπεζών με ποσοστό 86.7% έναντι 83.3% και 91.2% έναντι 76.5% αντιστοίχως. Κατά συνέπεια η μέθοδος αυτή παρουσιάζει υψηλότερη δυνατότητα προσαρμογής στα στοιχεία των τραπεζών, κάτι που ήταν αναμενόμενο καθώς οδηγεί στην ανάπτυξη μη γραμμικών υποδειγμάτων ταξινόμησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Οι τράπεζες αποτελούν από τη μία την καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας και από την άλλη μέσο εφαρμογής της νομισματικής πολιτικής. Από τη γέννηση τους μέχρι και σήμερα δρουν ως βασικός αγωγός διοχέτευσης της αποταμίευσης στις επιμέρους χρήσεις κεφαλαίων και οι λόγοι που δικαιολογούν την ύπαρξη τους είναι το υψηλό κόστος διαμεσολάβησης, το υψηλό κόστος και η ασυμμετρία πληροφόρησης καθώς και η ανάγκη ελέγχου της αποπληρωμής των δανειοδοτήσεων μέσω εκπροσώπων. Η σπουδαία, όμως, αυτή λειτουργία τους ως διαμεσολαβητές δεν είναι η μοναδική διότι σε περίπτωση που ήταν θα είχαν προ πολλού εκλείψει με την ανάπτυξη των χρηματιστηριακών θεσμών και αγορών που φέρνουν σε απευθείας επαφή τους αποταμιευτές με τους δανειζόμενους, κάτι το οποίο όχι μόνο δεν ισχύει αλλά αναιρείται και από τη συνεχή ανάπτυξη που παρουσιάζουν.

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα το περιβάλλον του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος έχει μεταβληθεί ριζικά με κύρια χαρακτηριστικά την απελευθέρωση των αγορών από κανόνες και περιορισμούς, την αποδιαμεσολάβηση των τραπεζικών εργασιών και την πρόοδο της τεχνολογίας στους τομείς της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών. Επιπλέον, η νομισματική ενοποίηση στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης δε σηματοδότησε μόνο μία αλλαγή στη νομισματική μονάδα αλλά επίσης μία πλήρη απελευθέρωση των δυνάμεων του ανταγωνισμού στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα. Τέλος, η επικείμενη εφαρμογή του νέου συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας αναμένεται να επηρεάσει τόσο θετικά όσο και αρνητικά τον τραπεζικό κλάδο από τη στιγμή που αφενός θα αυξήσει τη σταθερότητά του και θα βελτιώσει την οικονομική αποτελεσματικότητα των τραπεζών και αφετέρου θα απαιτήσει υψηλό κόστος εφαρμογής.

Όλες αυτές οι εξελίξεις είχαν αντίκτυπο και στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα με αποτέλεσμα τη μετάβαση του στις αρχές του 1990 από ένα απαρχαιωμένο,

κατευθυνόμενο, κλειστό και αναποτελεσματικό καθεστώς προς ένα σύγχρονο με κύρια χαρακτηριστικά τον περιορισμό του μεγέθους των ελεγχόμενων τραπεζών από το κράτος, την ενίσχυση του ρόλου των ιδιωτικών τραπεζών, τη διεύρυνση του εύρους των προσφερόμενων υπηρεσιών, τη μεγάλη ανάπτυξη των εργασιών της τραπεζικής ιδιωτών, την υποχώρηση της τραπεζικής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, την αποδιαμεσολάβηση των τραπεζικών εργασιών και την εντυπωσιακή ανάπτυξη των θεσμικών επενδύτων.

Το σκηνικό στον τραπεζικό κλάδο αλλάζει εκ βάθρων μετά το 1995 με το κύμα των συγχωνεύσεων και εξαγορών, το οποίο απέκτησε ισχυρή ταχύτητα και δυναμική που μερικά χρόνια πριν θα θεωρούνταν απίστευτη. Το κύμα αυτό ακολουθήθηκε στην προσπάθεια των τραπεζών να αντεπεξέλθουν τόσο στον εγχώριο όσο και στον ευρωπαϊκό ανταγωνισμό μέσω της ενίσχυσης των μεριδίων αγοράς τους και της εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακας. Η πρώτη τράπεζα που υιοθέτησε την παραπάνω τακτική ήταν η EFG Eurobank εξαγοράζοντας την Interbank και ακολούθησαν και άλλες, όπως η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η Εμπορική Τράπεζα, η Τράπεζα Πειραιώς και η Alpha Τράπεζα.

Άλλη αλλαγή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος σημειώνεται με την προετοιμασία του ίδιου και γενικότερα της ελληνικής οικονομίας για την ένταξη της χώρας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και με την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος. Από τη μία η αναμενόμενη νομισματική ενοποίηση ενίσχυσε ορισμένες τάσεις που επικρατούσαν, όπως η αύξηση του ανταγωνισμού και η δημιουργία μεγαλύτερων πιστωτικών οργανισμών μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών και από την άλλη η μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα οδήγησε σε περαιτέρω συμπίεση των περιθωρίων μεταξύ επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων, περιορισμό της διαμεσολάβησης των τραπεζικών οργανισμών σε παραδοσιακές τραπεζικές εργασίες, διαφοροποίηση των πηγών εσόδων τους και διεύρυνση των πιστωτικών και λειτουργικών κινδύνων αλλά και των κινδύνων αγοράς.

Τέλος, δεν πρέπει να παραληφθεί η επικείμενη αλλαγή του συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας για την οποία ήδη ορισμένες τράπεζες έχουν ξεκινήσει τις διαδικασίες για την προσαρμογή των εσωτερικών συστημάτων τους. Ανάμεσα σε αυτές είναι και η Τράπεζα της Ελλάδος που ως υπεύθυνη για την άσκηση της εποπτείας έχει υιοθετήσει ένα νέο

καλά προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις για την άσκηση αποτελεσματικής εποπτείας οργανόγραμμα και παράλληλα παρακολουθεί τις προσπάθειες των τραπεζών.

Όλες οι προαναφερθείσες αλλαγές και εξελίξεις οδήγησαν στον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα και, όπως ήταν φυσικό, επηρέασαν την αποτελεσματικότητα των τραπεζικών οργανισμών. Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν να εξεταστούν για ένα πραγματικό δείγμα ελληνικών εμπορικών τραπεζών οι διαφορές στην αποτελεσματικότητα μεταξύ μεγάλων και μικρών τραπεζικών οργανισμών και να διερευνηθούν οι παράγοντες που καθορίζουν την κατάταξη τους στην κατηγορία των μεγάλων ή μικρών οργανισμών για τη χρονική περίοδο 1998 - 2003 μέσω της διακριτικής ανάλυσης και του λογιστικού υποδείγματος πιθανότητας.

Τα αποτελέσματα της εργασίας αποδεικνύουν ότι οι μεγάλες, για την περίοδο μελέτης, κατάφεραν να αξιοποιήσουν αποδοτικότερα το σύνολο του ενεργητικού τους, να επιτύχουν περισσότερα κέρδη αξιοποιώντας τα ίδια κεφάλαια τους καθώς επίσης να έχουν μεγαλύτερη ρευστότητα και καλύτερη ποιότητα ενεργητικού. Αντίθετα, οι μικρές τράπεζες σημείωσαν περισσότερα κέρδη αξιοποιώντας τις χορηγήσεις και τις επενδυτικές δραστηριότητές τους και χαρακτηρίζονται από υψηλότερη κεφαλαιακή επάρκεια.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν μέσω των τεχνικών ταξινόμησης προκύπτει το βασικό συμπέρασμα ότι οι χρηματοοικονομικοί δείκτες που επιδρούν στην ταξινόμηση των τραπεζών στις προκαθορισμένες κατηγορίες μέσω της διακριτικής ανάλυσης είναι τα Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια και οι Χορηγήσεις / Καταθέσεις. Για την περίπτωση του λογιστικού υποδείγματος στους δείκτες που είναι σημαντικοί εκτός των παραπάνω εντάσσεται και ο δείκτης που αναφέρεται στο Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού. Ένα δεύτερο σημαντικό συμπέρασμα αποτελεί η υπεροχή του λογιστικού υποδείγματος πιθανότητας έναντι της διακριτικής ανάλυσης για την εκτίμηση των οικονομικών επιδόσεων ενός συνόλου τραπεζών καθώς το μέσο ποσοστό ακρίβειας της είναι 88.9% έναντι 79.9%.

Γίνεται φανερό, λοιπόν, ότι οι οικονομικοί και πιστωτικοί αναλυτές αλλά και τα διευθυντικά στελέχη τραπεζικών ιδρυμάτων μπορούν να εκμεταλλευτούν με τον καλύτερο τρόπο τα αποτελέσματα των τεχνικών ταξινόμησης για την εκτίμηση της οικονομικής επίδοσης των τραπεζών. Άλλες μεθοδολογίες που μπορούν να

χρησιμοποιηθούν για τον ίδιο σκοπό είναι τεχνικές που προέρχονται από το χώρο της πολυκριτήριας ανάλυσης αποφάσεων, όπως η UTADIS και η M.HD.I.S, οι οποίες έχουν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους χρηματοοικονομικών προβλημάτων πετυχαίνοντας ικανοποιητικά αποτελέσματα ταξινόμησης. Παραδείγματα τέτοιων εφαρμογών αποτελούν των Ζοπουνίδη, Δούμπου και Γεωργίου (1997) και Spathis, Kosmidou και Doumpos (2002), για τις οποίες έγινε λόγος στο Κεφάλαιο 2.

Εξετάζοντας, τέλος, και συγκρίνοντας τη δομή και διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος με την αντίστοιχη του ευρωπαϊκού και λαμβάνοντας υπόψη τις τελευταίες εξελίξεις που αφορούν την Νομισματική Ενοποίηση και την αλλαγή του σύμφωνου της Επιτροπής της Βασιλείας προκύπτουν οι κυριότερες μελλοντικές κατευθύνσεις και προοπτικές για τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα, οι οποίες εντοπίζονται στα ακόλουθα σημεία:

- *Επέκταση του αριθμού των καταστημάτων που θα λειτουργούν με λιγότερο προσωπικό αλλά μεγαλύτερη εξειδίκευση και υψηλότερο όγκο δραστηριοτήτων ανά κατάστημα.* Αυτό κρίνεται αναγκαίο από το γεγονός ότι ο αριθμός των καταστημάτων ανά κάτοικο όπως επίσης και ο αριθμός των δικτύων συναλλαγών είναι χαμηλότερος του μέσου ευρωπαϊκού όρου ενώ ο αριθμός των υπαλλήλων ανά κατάστημα είναι σχεδόν διπλάσιος του αντίστοιχου μέσου ευρωπαϊκού με αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους λειτουργίας και τη μείωση της αποδοτικότητας των τραπεζών.
- *Περιορισμός των λειτουργικών δαπανών.* Ο περιορισμός αυτός είναι απαραίτητος δεδομένου του υψηλότερου κόστους λειτουργίας των ελληνικών τραπεζών και της περαιτέρω έντασης του ανταγωνισμού σε όλους τους τομείς που θα αναδειχθεί σε κυρίαρχο ανταγωνιστικό στοιχείο για την επιβίωση των τραπεζών.
- *Λειτουργία των τραπεζών σε ένα ευνοϊκό περιβάλλον έχοντας προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξη και κερδοφορία.* Αυτό δικαιολογείται από το γεγονός ότι το υψηλό επίπεδο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και ο χαμηλός βαθμός ωριμότητας του εγχώριου τραπεζικού συστήματος θα διατηρήσουν τον αναμενόμενο ρυθμό ανόδου της ζήτησης για ένα ευρύ φάσμα χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών σε υψηλό επίπεδο. Η άποψη αυτή

ενισχύεται από τη δραστηριοποίηση αρκετών ελληνικών τραπεζών στις περιφερειακές αγορές των Βαλκανίων και της Κύπρου η οποία μέσω αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και της τεχνογνωσίας εξασφαλίζει πολύ καλές προοπτικές για ανάπτυξη των τραπεζικών εργασιών με σημαντικούς ρυθμούς. Άλλος ένας λόγος που συνηγορεί στην εκτίμηση σχετικά με τη διεύρυνση των τραπεζικών εργασιών είναι η διαφορά στη διάρθρωση του ενεργητικού και των εσόδων από την αντίστοιχη των ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων βάσει της οποίας εκτιμάται ότι θα σημειωθεί διεύρυνση των τομέων των τραπεζικών εργασιών που παράγουν τόκους και προμήθειες και επομένως των περιθωρίων κερδοφορίας τους.

- *Στα πλαίσια του ενιαίου νομίσματος οι επιδόσεις των ελληνικών τραπεζών θα εξαρτηθούν από την ικανότητα τους να ανταγωνιστούν επιτυχώς στην ευρωπαϊκή αγορά. Απαιτείται για το σκοπό αυτό διαρκής προσπάθεια για μείωση του λειτουργικού κόστους, για τεχνολογικό εκσυγχρονισμό και για βελτίωση των γνώσεων και δεξιοτήτων του προσωπικού καθώς και για διατήρηση ισχυρής κεφαλαιακής βάσης αλλά και αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων.*
- *Στα πλαίσια της αλλαγής του σύμφωνου πρέπει να δοθεί έμφαση στην αποτελεσματικότητα των συστημάτων και στην καλύτερη παρακολούθηση και διαχείριση των κινδύνων. Θεωρείται καθοριστικός στη συγκεκριμένη περίπτωση ο διαχωρισμός των επιμέρους τμημάτων της παραγωγής, η ορθολογικότερη τιμολόγηση, η παρακολούθηση και η έγκαιρη πληροφόρηση ώστε να επεμβαίνουν οι τράπεζες προληπτικά και να συντελούν στην αύξηση της αποδοτικότητάς τους.*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

1. Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	0.0062	0.0128	0.0150	0.0125	0.0080	0.0103
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	0.1627	0.2275	0.2517	0.2634	0.1680	0.1997
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	0.0196	0.0223	0.0227	0.0198	0.0203	0.0226
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	0.4554	0.4072	0.4882	0.5778	0.6070	0.6165
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	0.0380	0.0563	0.0596	0.0474	0.0479	0.0518
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	0.1395	0.1139	0.0635	0.0753	0.0876	0.0895

2. Alpha Bank

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	0.0244	0.0221	0.0118	0.0130	0.0085	0.0135
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	0.2973	0.2250	0.1705	0.1723	0.1444	0.1752
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	0.0234	0.0174	0.0177	0.0235	0.0244	0.0269
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	0.4933	0.5785	0.6006	0.5636	0.8166	1.0583
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	0.0821	0.0984	0.0694	0.0754	0.0588	0.0769
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	0.0780	0.1241	0.0964	0.1103	0.1457	0.1590

3. EFG Eurobank Ergasias

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	0.0162	0.0197	0.0176	0.0163	0.0113	0.0140
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	0.1099	0.1543	0.1465	0.1557	0.1410	0.2070
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	0.0110	0.0232	0.0316	0.0348	0.0300	0.0300
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	0.6198	0.5729	0.7143	0.7619	0.6712	0.6702
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	0.1470	0.1278	0.1201	0.1049	0.0799	0.0674
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	0.0943	0.0484	0.0869	0.0996	0.1278	0.1522

4. Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	0.0014	0.0201	0.0066	0.0099	0.0041	0.0047
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	0.0295	0.2031	0.0575	0.0957	0.0745	0.0758
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	0.0136	0.0116	0.0269	0.0304	0.0279	0.0397
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	0.7144	0.7364	0.7195	0.7619	0.8111	0.8230
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	0.0479	0.0989	0.1153	0.1038	0.0551	0.0618
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	0.0430	0.1497	0.0521	0.0167	0.0611	0.2085

5. Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	0.0109	0.0636	0.0137	0.0160	0.0052	0.0044
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	0.1866	0.4884	0.1160	0.1404	0.0686	0.0573
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	0.0271	0.0301	0.0301	0.0323	0.0294	0.0310
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	0.5337	0.5064	0.5935	0.6135	0.6960	0.8409
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	0.0582	0.1302	0.1181	0.1136	0.0763	0.0762
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	0.0694	0.0579	0.0924	0.0741	0.1154	0.1173

6. Τράπεζα Πειραιώς

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	0.0185	0.0188	0.0158	0.0060	0.0070	0.0154
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	0.1461	0.1374	0.1557	0.0816	0.0721	0.1658
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	0.0158	0.0243	0.0190	0.0195	0.0219	0.0250
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	0.5958	0.6507	0.5856	0.6186	0.6850	0.8023
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	0.1267	0.1365	0.1014	0.0731	0.0963	0.0932
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	0.0797	0.0660	0.1055	0.1420	0.1397	0.1282

7. Γενική Τράπεζα της Ελλάδος

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	-	0.0111	0.0000	0.0029	-0.0104	-0.0044
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	-	0.1754	0.0000	0.0353	-0.1607	-0.0697
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	-	0.0326	0.0362	0.0337	0.0321	0.0363
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	-	0.5336	0.6390	0.7394	0.8182	0.8253
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	-	0.0632	0.1035	0.0830	0.0646	0.0631
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	-	0.0700	0.1363	0.1086	0.2259	0.1581

8. Εγνατία Τράπεζα

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	-0.0119	-0.0007	0.0126	0.0106	0.0115	0.0142
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	-0.1280	-0.0048	0.0964	0.0934	0.0972	0.1263
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	0.0250	0.0260	0.0357	0.0438	0.0408	0.0393
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	0.7698	0.7777	0.9279	0.9496	0.8833	0.9455
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	0.0930	0.1412	0.1303	0.1130	0.1187	0.1126
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	0.0857	0.0726	0.1211	0.1261	0.1354	0.1317

9. Τράπεζα Αττικής

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	0.0117	0.0087	0.0106	0.0095	0.0074	0.0121
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	0.1258	0.0600	0.0895	0.1327	0.0903	0.1186
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	0.0452	0.0332	0.0324	0.0241	0.0335	0.0334
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	0.7627	0.6069	0.7643	0.9074	0.9088	0.9472
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	0.0934	0.1443	0.1188	0.0714	0.0817	0.1024
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	0.0739	0.0811	0.0790	0.0954	0.1757	0.1470

10. Aspis Bank Ανώνυμη Τραπεζική Εταιρεία

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	-	-	-0.0004	0.0002	0.0014	-0.0002
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	-	-	-0.0021	0.0030	0.0164	-0.0031
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	-	-	0.0059	0.0206	0.0227	0.0262
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	-	-	0.9924	0.9914	0.9434	0.7834
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	-	-	0.1733	0.0829	0.0856	0.0727
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	-	-	0.0295	0.0319	0.0301	0.0409

11. Novabank

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	-	-	-	-0.0320	-0.0346	-
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	-	-	-	-0.2615	-0.1988	-
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	-	-	-	0.0123	0.0258	-
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	-	-	-	0.5682	0.6488	-
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	-	-	-	0.1159	0.1741	-
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	-	-	-	0.0953	0.1083	-

12. Τράπεζα Probank

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	-	-	-	-	-0.0056	-0.0014
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	-	-	-	-	-0.0363	-0.0169
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	-	-	-	-	0.0214	0.0212
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	-	-	-	-	0.9180	0.9929
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	-	-	-	-	0.1552	0.0855
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	-	-	-	-	0.0660	0.1290

13. Omega Bank

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	Έτη					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	-	-	-	-0.0446	-0.0120	-0.0063
Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	-	-	-	-0.1107	-0.0120	-0.0606
Καθαρό εισόδημα από τόκους / Κυκλοφορούν Ενεργητικό	-	-	-	0.0129	-0.0120	0.0151
Χορηγήσεις / Καταθέσεις	-	-	-	1.2072	-0.0120	0.7590
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων / Σύνολο Ενεργητικού	-	-	-	0.4032	-0.0120	0.1043
Προβλέψεις / Λειτουργικά Έσοδα	-	-	-	0.1201	-0.0120	0.1266

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Ξένη Βιβλιογραφία

1. Alexakis, P., Thomadakis, S. and Xanthakis, M. (1995). “Banks Liberalization and Profitability: Evidence from Greek Commercial Banks”, *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 5, 181-192.
2. Altman, E.I. (1968). “Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy”, *The Journal of Finance*, Vol. 23, 589-609.
3. Athanassopoulos, A.D. (1997). “Service quality and operating efficiency synergies for management control in the provision of financial services: evidence from Greek bank branches”, *European Journal of Operational Research*, 98, 301-314.
4. Berkson, J. (1944). “Application of the logistic function to bio-assay”, *Journal of the American Statistical Association*, 39, 357-365.
5. Bliss, C.I. (1934). “The method of probits”, *Science*, 79, 38-39.
6. Christopoulos, K.D., Lolos, S.E., and Tsionas, E.G. (2002). “Efficiency of the Greek banking system in the view of the EMU: a heteroscedastic stochastic frontier approach”. *Journal of Policy Modeling*, 24, 813-829.
7. Deakin, E.B. (1972). “A discriminant analysis of predictors of the business failure”, *Journal of Accounting Research*, Spring 1972, 167-179.
8. Fisher, R.A. (1936). “The use of multiple measurements in taxonomic problems”, *Annals of Eugenics*, 7, 179-188.
9. Giordano, Y. (1986). “Indicateur synthetique de positionnement: Un nouvel outil de gestion pour la firme”, *Revue Banque*, No 456, 879-884.

10. Halkos, E. and Salamouris, D. (2004). "Efficiency measurement of the Greek commercial banks with the use of financial ratios: a data envelopment analysis approach", *Management Accounting Research*, 15, 201-224.
11. Hondroyiannis, G., Lolos, S. and Papapetrou, E. (1999). "Assessing competitive conditions in the Greek banking system. Journal of International Financial Markets", *Institutions and Money*, 9, 4, 377-391.
12. Kamberoglou, N., Liapis, E., Simigiannis, G. and Tzamourani, P. (2004). "Cost Efficiency in Greek Banking", Working Paper – Bank of Greece, No 9, January.
13. Karafolas, S. and Mantakas, G. (2000). "A note on cost structure and economies of scale in Greek banking", *Journal of Banking and Finance*, 20, 377-387.
14. Keasey, K., McGuinness, P. and Short, H. (1990). "Multilogit approach to predicting corporate failure: Further analysis and the issue of signal consistency", *Omega*, 18/1, 85-94.
15. Kosmidou, K. and Spathis, C. (2000). "Euro and Profitability of Greek Banks", *European Research Studies Journal*, (in press).
16. Laitinen, E.K. (1992). "Prediction of failure of a newly founded firm", *Journal of Business Venturing* 7, 323-340.
17. Lane, S. (1972). "Submarginal credit risk classification", *Journal of Financial and Quantitative Analysis* 7, 1379-1386.
18. Luoma, M. and Laitinen, E.K. (1991). "Survival analysis as a tool for company failure prediction", *Omega*, 19/6, 673-678.
19. Martin, D. (1977). "Early warning of bank failure: A logit regression approach", *Journal of Banking and Finance*, 1, 249-276.
20. Moyer, R.C. (1977). "Forecasting financial failure: A re-examination", *Financial Management*, Spring, 11-17.
21. Noulas, A. (1997). "Productivity growth in the Hellenic banking industry: state versus private banks", *Applied Financial Economics*, 7, 223-228.

22. Ohlson, J.A. (1980). "Financial ratios and the probabilistic prediction of bankruptcy", *Journal of Accounting Research*, 18, 109-131.
23. Smith, C. (1947). "Some examples of discrimination", *Annals of Eugenics*, 13, 272-282.
24. Stathas, O., Kosmidou, K., Doumpos, M. and Zopounidis, C. (2002). "A Multicriteria Approach to Assess Banking Performance: The Case of Greece", in C. Zopounidis (eds), *New Trends in Banking Management*, Physica Verlag, 53-68.
25. Spathis, C. and Kosmidou, K. (2000). "Differences of Efficiency and Competitiveness in Small and Large Greek Banks Using Accounting Data", *Working paper, 23rd Annual Conference of European Accounting Association*, Munich, 29-31 March.
26. Spathis, C., Kosmidou, K. and Doumpos, M. (2002). "Assessing profitability factors in the Greek banking system: A multicriteria methodology", *International Transactions in Operational Research*, 9, 517-530.
27. Taffler, R.J. (1983). "The z-score approach to measuring company solvency", *The Accountant's Magazine* 87, No 921, 91-96.
28. Vasiliou, D. (1996). "Linking profits to Greek bank production management", *International Journal of Production Economics*, 43, 67-73.

II. Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Βρανάς, Α., Κύρκος, Χ., Μόσχος, Δ. και Σακελλαράκης, Α. (2001). "Οι νέοι κανόνες εποπτείας της Επιτροπής της Βασιλείας: Χαρακτηριστικά και επιπτώσεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα", *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, 83-98.
2. Γκαργκάνας, Ν. (2003). "Το νέο Σύμφωνο της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών", *Τράπεζα της Ελλάδος*.
3. Δεμίρης, Χ. (1993). *Χρηματοδοτήσεις: Θεωρία και Πράξη*, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Αθήνα.

4. Δούμπος, Μ. και Ζοπουνίδης, Κ. (2001). *Πολυκριτήριες τεχνικές ταξινόμησης: Θεωρία και Εφαρμογές*, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα.
5. Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (1998). *Ευρώ: Οι προσαρμογές και οι επιπτώσεις στον ελληνικό τραπεζικό τομέα από την Οικονομική και Νομισματική Ένωση και την εισαγωγή του Ευρώ*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.
6. Ζοπουνίδης, Κ. (1998). *Ανάλυση και Διαχείριση Χρηματοοικονομικών Κινδύνων: Πολυκριτήριες Προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα.
7. Ζοπουνίδης, Κ., Δούμπος, Μ. και Γεωργίου, Η. (1997). “Εφαρμογή μιας Πολυκριτήριας Μεθοδολογίας για την Αξιολόγηση της Δυναμικότητας Υποκαταστημάτων μιας Κεντρικής Τράπεζας”, *Οικονομική Επιθεώρηση της Εμπορικής Τράπεζας*, Τεύχος 10.
8. Καπόπουλος, Π και Σιώκης, Φ. (2002). “Δομή αγοράς, συγκέντρωση και αποδοτικότητα στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα: Μια οικονομετρική προσέγγιση”, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, 68-78.
9. Καραμούζης, Ν. (2002). “Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα μπροστά στη νέα πραγματικότητα”, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, 5-19.
10. Κάρρας, Κ. (2003). “Διερεύνηση των συνεπειών του νέου συμφώνου της Βασιλείας στη συμπεριφορά των τραπεζών”, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, 18-34.
11. Κοσμίδου, Κ. και Ζοπουνίδης, Κ. (2003). *Συστήματα διαχείρισης τραπεζικών κινδύνων: Η περίπτωση του Asset Liability Management*, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα.
12. Λεώπουλος, Α., Καραϊνδρος, Β., Καρακάσης, Θ., Τσιαπάρας, Γ. και Μάντακας, Γ. (2003). “Η παρουσία των ελληνικών τραπεζών στο Βαλκανικό χώρο”, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, 41-60.
13. Νανόπουλος, Ν. (2001). “Οι Θετικές Προοπτικές Ανάπτυξης του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος μπροστά στις Προκλήσεις της Νέας Εποχής”, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, 12-18.

14. Νούλας, Α. (1999). “Κερδοφορία και Αποτελεσματικότητα των Ελληνικών Τραπεζών (1993-1998)”, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, 53-60.
15. Παπαδήμος, Λ. (2001). “Το ευρώ, η ελληνική οικονομία και το τραπεζικό σύστημα”, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, 5-13.
16. Προβόπουλος, Γ και Καπόπουλος, Π. (2001). *Η δυναμική του χρηματοοικονομικού συστήματος*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
17. Σταϊκούρας, Χ. και Στελιάρου, Μ. (1999). “Προσδιοριστικοί Παράγοντες της Κερδοφορίας των Ελληνικών Τραπεζικών Ιδρυμάτων”, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, 61-66.
18. Simon, P. (1999). “Η μετάβαση στο ευρώ. Τρεις μήνες αργότερα”, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, 109 -111.
19. <http://www.alpha.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
20. <http://www.aspisbank.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
21. <http://www.ate.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
22. <http://www.bankofattica.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
23. <http://www.economics.gr/AI Media/gr/ isologismoι/>, Ισολογισμοί τραπεζών.
24. <http://www.egnatibank.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
25. <http://www.emporiki.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
26. <http://www.eurobank.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
27. <http://www.geniki.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
28. <http://www.hba.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
29. <http://www.nba.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
30. <http://www.novabank.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
31. <http://www.omegabank.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.

32. <http://www.piraeusbank.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.
33. <http://www.probank.gr/>, Ισολογισμοί τράπεζας.

